

ELINAIKAKERROIN LEHDISSÄ

Herättääkö eläkkeen määrään vaikuttava kerroin keskustelua?

Tiiu Järvinen

Topsos - Sosiaalivakuutuksen ammatillinen lisensiaattitutkimus

Sosiaalipolitiikan laito

Turun yliopisto

Toukokuu 2008

TURUN YLIOPISTO

Sosiaalipolitiikan laitos

JÄRVINEN, TIJU: Elinaikakerroin lehdissä. Herättääkö eläkkeen määrään vaikuttava kerroin keskustelua?

Ammatillinen lisensiaattitutkielma, 30 s., 10 liitesivua.

Sosiaalipolitiikka

Toukokuu 2008

1990- ja 2000-luvulla on keskeisesti eläkepolitiikan tavoitteeksi asetettu myöhentää pitkällä aikavälillä keskimääräistä eläkkeelle siirtymisikää 2-3 vuodella. Työmarkkinoiden keskusjärjestöjen sopimuksesta 12.11.2001 ja sitä täydentävästä sopimuksesta 5.9.2002 asetettiin tavoitteeksi muun muassa sopeuttaa eläkejärjestelmä elinajan jatkuvaan kasvuun.

Elämän pitenemistä mitataan elinajan odotteella. Tilastojen perusteella tämä on kasvanut viimeisen 10 vuoden aikana lähes kahdella ja viimeisen 50 vuoden aikana lähes kuudella vuodella. Jos sama tahti jatkuu, niin 65-vuotiaan odotetaan elävän vielä noin 24–27 vuotta vuonna 2050. Tämä tarkoittaa, että työssä olevan sukupolven maksu kasvaa edeltävään sukupolveen verrattuna jopa 10 prosenttia, jos mitään ei tehdä. Elinajan odotteen kasvuun varaudutaan ottamalla käyttöön elinaikakerroin. Sitä sovelletaan ensimmäisen kerran vuonna 2010. Jos elinajan odote kasvaa, kerroin pienenee ja eläke pienenee ja vastaavasti elinajan odotteen lyhentyessä kerroin kasvaa ja eläke kasvaa.

Tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella yksityisen sektorin työeläkeudistuksessa vuonna 2005 voimaantullutta elinaikakerrointa lehdistökirjoituksissa. Tutkimuksessa analysoitiin lehdissä käytyä keskustelua eläkkeen määrään vaikuttavasta kertoimesta eri toimijoiden näkökulmasta. Aineisto (n=97 artikkelia) koostui vuosien 2002–2007 Eläketurvakeskuksen kokoamista lehdistökatsauksista. Tutkimuksessa käytettiin kvantitatiivista ja kvalitatiivista sisällön erittelyä.

Tutkimuksen mukaan elinaikakertoimeen suhtauduttiin vaihtelevasti. Toimijoista 28 prosenttia piti elinaikakerrointa positiivisena asiana. Neutraalisti suhtautuvien osuus oli enemmistö eli 52 prosenttia. Viidesosa suhtautui elinaikakertoimeen negatiivisesti.

Tutkimuksen perusteella kansalaisten herääminen elinaikakertoimen tietoisuuteen on tapahtunut hitaasti ja elinaikakertoimesta keskusteltiin varsin maltillisesti. Tämän aineiston perusteella elinaikakerroin herättää keskustelua asiantuntijoissa, muutamissa aktiivisissa kansalaisissa ja toimittajissa. Aktiiviset kansalaiset suhtautuivat kriittisimmin elinaikakertoimeen.

Avainkäsitteet: elinaikakerroin, elinaika, elinikä, eläkepolitiikka, eläkkeen määrä, lehdistökirjoittelu, oikeudenmukaisuus, omaisuuden suoja, sukupolvi, työeläke

-Nauru pidentää ikää-

Kiitos ohjaajille tutkimukseeni paneutumisesta ja hyvistä kommentteista.

Kiitos myös kaikille minua tutkimukseni edetessä auttaneille työtovereille.

Lämmin kiitos perheelleni tukemisesta.

Tuusulassa toukokuussa 2008

Tiiu Järvinen

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	1
2	ELINAIKAKERROIN	1
3	ELÄKEJÄRJESTELMÄN MUUTOS	4
4	OMAISUUDENSUOJA JA OIKEUDENMUKAISUUS	7
4.1	OMAISUUDENSUOJA SUHTEESSA ELINAIKAKERTOIMEEN	7
4.2	SUKUPOLVIEN VÄLINEN OIKEUDENMUKAISUUS	8
5	TUTKIMUSASETELMA, AINEISTO JA MENETELMÄT	11
5.1	TUTKIMUSONGELMA	11
5.2	AINEISTO	11
5.3	MENETELMÄT JA ANALYYSIT	12
6	ELINAIKAKERROIN LEHDISSÄ	15
6.1	KUKA PUHUU JA MISSÄ PUHUU?	15
6.2	MITÄ PUHUU JA MILLÄ PERUSTEELLA?	20
7	YHTEENVETOA JA LOPUKSI	26
	LÄHTEET	31
	LIITEET	34

KUVIOLUETTELO

Kuvio 1. Elinaikakerroin vuosina 2009–2050, laskettuna Tilastokeskuksen 2004 ja 2007 väestöennusteiden pohjalta. Vaaka-akselilla vuosi / sovellettavan ikäluokan syntymävuosi.	2
Kuvio 2. Elinaikakerrointa käsitelleiden kirjoitusten lukumäärä 2002 – 2007.	15
Kuvio 3. Artikkelien jakautuminen toimijoiden mukaan.	17
Kuvio 4. Elinajan odote.....	34

TAULUKKOLUETTELO

Taulukko 1. Elinaikakerroin ja työskentely, ennuste 2004.....	3
Taulukko 2. Elinaikakerroin ja työskentely, ennuste 2007.....	3
Taulukko 3. Toimijat ikäryhmän mukaan (n=97).....	19
Taulukko 4. Elinaikakertoimeen suhtautuminen toimijoittain (n=97).....	21
Taulukko 5. Työeläkeuudistuksen keskeiset piirteet 2005.	35
Taulukko 6. Aineiston luokittelurunko.	38
Taulukko 7. Tutkimuksen lehdet (n=47), artikkelien lukumäärä (n=97) ja lehtityyppi.....	39

1 JOHDANTO

Väestön ikääntyminen on yksi keskeisimpiä Suomen haasteita. Rahoitusjärjestelmille paineita aiheuttaa eläkkeensaajien lukumäärän kasvu. Ikääntymisen lisäksi muun muassa eläkejärjestelmän vaikeaselkoisuus, matala rahastointiaste ja aikainen eläkkeelle siirtyminen ennen varsinaista vanhuuseläkeikää ovat vaikuttaneet siihen, että suomalaista eläkejärjestelmää on lähdetty uudistamaan (vrt. Kiander & Vartia 1998; Heikkilä & Uusitalo 1997). Muutokset eläkejärjestelmään on toteutettu Suomen historian suurimmalla eläkeuudistuksella, joka tuli voimaan vuoden 2005 alusta. Tarkoituksena on yksinkertaistaa eläkejärjestelmää lakeja yhdistämällä ja varautumalla tuleviin eläkkeiden rahoituspaineesiin. Yksi näistä eläkkeiden rahoitukseen vaikuttavista uudistuksista on tutkimuskohteeni elinaikakerroin.

Elinaikakerroin on eläkkeen määrään vaikuttava mekanismi, joka leikkaa eläkkeitä elinajan pidentyessä. Elinajan pidentyessä elinaikakerroin pienenee, jolloin myös eläke pienenee ja taasen elinajan lyhentyessä elinaikakerroin suurenee, jolloin myös eläke suurenee. Poikkeuksena ovat suuret ikäluokat, jotka ehtivät pääosin jäämään eläkkeelle ennen kuin elinaikakerroin alkaa vaikuttaa. Elinaikakerroin vaikuttaa eläkkeen määrään. Siksi elinaikakerroin-keskustelu on yhteiskunnallisesti tärkeää. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan miten ja missä määrin elinaikakertoimesta keskustellaan lehdissä. Tutkimusaineisto koostuu elinaikakertoimesta julkaistuista lehtikirjoituksista vuosilta 2002 - 2007. Tutkimuksessa vertaillaan kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen sisällön erittelyn ja analyysin avulla eri toimijoiden keskustelua lehtikirjoituksissa.

2 ELINAIKAKERROIN

Elinaikakerroin määritellään työntekijän eläkelaiissa (TyEL) seuraavasti:

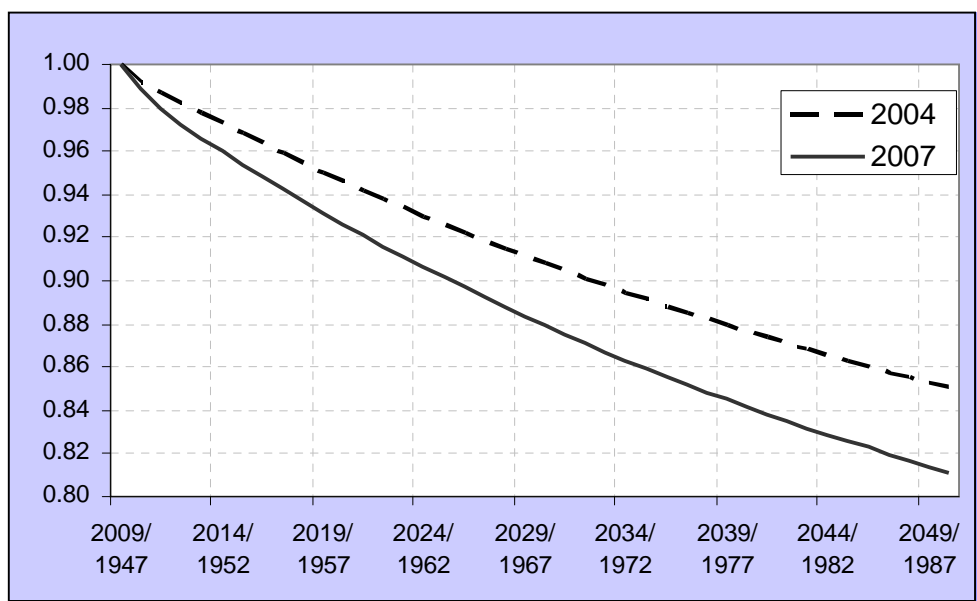
”Sosiaali- ja terveysministeriö antaa asetuksella 82 §:ssä tarkoitetun elinaikakerroimen vuosittain viimeistään kuukautta ennen sen kalenterivuoden alkua, josta sitä sovelletaan. Elinaikakerroin määrätään siten, että sillä muunnetun eläkkeen pääoma-arvo on kulloisenkin viiden viimeisen vuoden käytettävissä olevien Tilastokeskuksen kuolevuustilastojen perusteella laskettuna sama kuin muuntamattoman eläkkeen pääoma-arvo vuonna 2009 laskettuna vuosien 2003–2007 kuolevuustilastojen perusteella. Pääoma-arvoa laskettaessa käytetään kahden prosentin korkokantaa.” (TyEL 83 §.)

Elinaikakerroin otettiin käyttöön pidentyneen elinajan odotteen vuoksi ja tätä kautta syntyvien kasvaneiden kustannusten vuoksi. Elämän pitenemistä mitataan elinajan odotteella¹. Odote on kasvanut viimeisen 10 vuoden aikana lähes kahdella ja viimeisen 50

¹ Elinajan odote kuvaa niiden vuosien määrää, jonka verran tietyn ikäisen henkilön oletetaan elävän kuolevuuden pysyessä laskentavuoden havaitun kuolevuuden tasolla (Lindell 1999,8).

vuoden aikana lähes kuudella vuodella. Jos kehitys jatkuu samanlaisena, niin 65-vuotiaan odotetaan elävän vuonna 2050 vielä noin 24–27 vuotta (ks. liite 1). Tämä tarkoittaa sitä, että työssä olevan sukupolven maksu kasvaa edeltävään sukupolveen verrattuna jopa kymmeniä prosentteja, jos mitään ei tehdä. (Lindell 2003, 14.)

Elinajan odotteen jatkuvaan kasvuun varaudutaan ottamalla käyttöön elinaikakerroin, jota sovelletaan ensimmäisen kerran vuonna 2010. Kerroin määritellään vuonna 2009, jolloin se saa arvon 1. Jos elinajan odote tilastojen mukaan tämän jälkeen kasvaa, kerroin pienenee ja vastaavasti elinajan odotteen lyhentyessä kerroin kasvaa. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että vanhuuseläke tai varhennettu vanhuuseläke kerrotaan eläkkeellesiirtymisiestä riippumatta sen vuoden kertoimella, kun eläkkeensaaja täytti 62. Vuonna 1948 syntyneet on ensimmäinen syntymävuosiluokka, johon elinaikakerrointa sovelletaan. Poikkeuksena on, että elinaikakerrointa ei kuitenkaan sovelleta yksilöllisiin varhais-, työttömyys-, osa-aika- tai lapseneläkkeisiin. (Lindell 2003, 14–15, Lassila 2002, 8-9.)

Kuvio 1. Elinaikakerroin vuosina 2009–2050, laskettuna Tilastokeskuksen 2004 ja 2007 väestöennusteiden pohjalta. Vaaka-akselilla vuosi / sovellettavan ikäluokan syntymävuosi.

Lähde: Biström ym. 2007, 71.

Kuviossa 1 on havainnollistettu elinaikakerroimen ennustettu vaikutus kahden eri aikoina tehdyn väestöennusteen perusteella. Elinaikakerroin on sovellutus Ruotsissa toteutetusta järjestelystä. Käytännössä elinaikakerroin tarkoittaa eliniän pidentyessä sitä, että työntekijän pitäisi työskennellä pidempään, jotta varmistaisi tavoittelemansa tasoisen eläkkeen. Taulukossa 1 on vertailtu elinaikakerroimen vaikutusta 1 000, 1 500 ja 2 000 euron kuukausieläkkeeseen.

Taulukko 1. Elinaikakerroin ja työskentely, ennuste 2004.

Vuosi	Syntymä- vuosi	Elinai- kerroin	Eläke, euroa / kk			Lisätyöskentely, kk		62 v eliniän pidennys, kk
			1000	1500	2000	Eläke 50%	Eläke 60%	
2010	1948	0.99206	992	1488	1984	1	1	1
2020	1958	0.94623	946	1419	1892	7	8	16
2030	1968	0.90798	908	1362	1816	13	15	29
2040	1978	0.87645	876	1315	1753	18	21	40
2050	1988	0.85047	850	1276	1701	22	26	51

Lähde: Elinaikakerroin-koulutus 15.3. 2007.

Esimerkissä on oletettu, että eläkettä on karttunut vaihtoehtoisesti 50 % tai 60 % eläkettä edeltävästä palkansaajan työeläkemaksulla vähentämättömästä ansiosta. Ansiokehityksen oletetaan jatkuvan samanlaisena eläkeiän täyttämisen jälkeen. Lisätyöskentelyn aikaisista ansioista vähennetään 53 vuotta täyttäneen palkansaajan eläkemaksu. Tämän oletetaan koko työskentelyn ajan pysyvän vuoden 2007 tasolla (5,4 %). Arvio elinaikakertoimen kehityksestä tulevaisuudessa perustuu Eläketurvakeskuksen pitkän aikavälin eläkemenolaskelman pohjalla olevaan Tilastokeskuksen väestöennusteeseen vuodelta 2004. (Elinaikakerroin – koulutus 15.3.2007.)

Taulukossa 2 on uudempi ennuste elinaikakertoimen kehityksestä tulevaisuudessa samalta ajanjaksolta. Tämä uusi arvio perustuu Eläketurvakeskuksen pitkän aikavälin eläkemenolaskelmaan Tilastokeskuksen vuoden 2007 väestöennusteesta. Tämän uuden ennusteen perusteella elinaikakerroin leikkaisi jyrkemmin eläkkeitä, joten kompensoidakseen leikattua eläkettä, pitäisi työskennellä vielä pitempään kuin aikaisemman ennusteen mukaan. Tilastokeskuksen väestöennustetta vuodelta 2007 on kuitenkin eläkejärjestelmässä kritisoitu liian optimistiseksi (Rantala 2007). Sen mukaan Suomessa elinikä olisi pidempi kuin muissa Pohjoismaissa vuoden 2050 paikkeilla.

Taulukko 2. Elinaikakerroin ja työskentely, ennuste 2007.

Vuosi	Syntymä- vuosi	Elinai- kerroin	Eläke, euroa / kk			Lisätyöskentely, kk		62 v eliniän pidennys, kk
			1000	1500	2000	Eläke 50%	Eläke 60%	
2010	1948	0.98891	989	1483	1978	1	2	2
2020	1958	0.92632	926	1389	1853	10	12	21
2030	1968	0.87928	879	1319	1759	17	20	39
2040	1978	0.84166	842	1262	1683	23	28	54
2050	1988	0.81148	811	1217	1623	29	34	68

Lähde: Eläketurvakeskus 2007

Nähtävissä on, että alkuvaiheessa elinaikakerroin leikkaa eläkkeitä vain vähän siitä syystä, että elinajan odotteen muutos on lyhyellä ajanjaksolla pieni. Tämä edellyttää, että ennusteet elinajan odotteen kasvusta toteutuvat, jolloin pitkällä ajanjaksolla kerroin leikkaa eläkkeitä tuntuvammin.

Eläkejärjestelmä perustelee elinaikakertoimen käyttöönottoa sillä, että eliniän pitenemisestä johtuva kustannuspaine pitää purkaa. Eliniän odote on kasvanut viimeisen kym-

menen vuoden aikana 1,5 vuotta. Ennusteen mukaan 65-vuotiaan eliniän odote nousee nykyisestä 22 vuodesta 3,5 vuotta vuoteen 2030 mennessä ja 7 vuotta vuoteen 2075 mennessä. Tämä eliniän odotteen kasvu on yleinen ilmiö kehittyneissä maissa. Eläkeiän nostaminen on ollut perinteinen tapa hillitä elinajan kasvusta johtuvaa eläkekustannusten nousua ja yleensä taustalla on käsitys eliniän kasvusta pitkälle tulevaisuuteen. (Biström ym. 2007, 6-8; Eläketurvakeskuksen monisteita 2002:40, 31–32; Kannisto ym. 2003; Eläketurvakeskuksen lehdistötiedote 10.6.2003.)

3 ELÄKEJÄRJESTELMÄN MUUTOS

Piersonin (1994, 5-10) mukaan hyvinvointivaltioiden leikkausten tarkastelu ei ole hyvinvointivaltioiden laajennuskauden peilikuva. Piersonin mukaan muutoksen tarkastelussa huomio on kiinnitettävä erityyppisiin sosiaalipoliittisiin instituutioihin ja koalitioihin, jotka vaikuttavat leikkauspolitiikan onnistumiseen. Sosiaalipoliitiikan kannatuspohjalla on merkitystä, koska järjestelmiä on sitä vaikeampi leikata mitä enempi kansa niitä kannattaa. Se miten sosiaalipoliitikka on järjestetty vaikuttaa yleiseen mielipiteeseen. Yleensä olemassa olevat järjestelmät kasvattavat legitimitettiin. Pierson kutsuu tätä hyvinvointivaltion uudeksi politiikaksi. Hyvinvointivaltion uusi politiikka vaatii Piersonin (2001b, 410–411; 1994) mukaan myös uuden teorian. Hyvinvointivaltioiden laajenemista selittävät teoriat eivät selitä hyvinvointivaltioiden vastustuskykyä karsintapaineiden oloissa. Hyvinvointivaltioiden kasvua ja rakentumista on pääasiassa selitetty kolmella tekijällä: talouskasvulla, vasemmiston valtaresursseilla ja kansallisilla valtiollisilla instituutioilla. Karsinnan politiikka on Piersonin mukaan luonteeltaan erilaista kuin laajentumisen ajan politiikka. Nyt keskiössä on erityisesti kustannushallinta.

Suomessa tätä uutta politiikkaa on toteutettu koko 1990-luvun alun talouslaman jälkeinen aika. Pääministeri Paavo Lipposen hallituksen ohjelmassa (1995–1999) otettiin tavoitteeksi työeläkemaksujen ja eläke-etuuksien tasapainottaminen. Lipposen II hallituksen ohjelmassa (1999–2003) tavoitteeksi asetettiin kannustaa työnantajia pitämään palveluksessaan ja ottamaan palvelukseensa myös ikääntyvää henkilöstöä sekä edistämään ikääntyvien työntekijöiden työssä ja työmarkkinoilla pysymistä. Tavoitteeksi asetettiin lisätä työssä olevien osuutta työikäisestä väestöstä ja myöhentää pitkällä aikavälillä keskimääräistä työmarkkinoilta poistumisikää 2-3 vuodella, lähemmäksi normaalia vanhuuseläkeikää ja siten vähentää eläkemaksujen nousupainetta. Hallitusohjelman tavoitteena oli muun muassa, että selvitetään keskimääräisen eliniän kasvuun varautumista.

Piersonin (2001b, 411–419; 1996) mukaan kansalaisilla on negatiivinen harha. He vastustavat herkemmin nykyisen elämänmuotonsa muuttamista kuin tavoittelevat uusia etuuksia. Kansalaiselle leikkausten vastaanottaminen on vaikeaa. Menetykset omassa elämässä voivat olla tuntuvia. Hyvinvointivaltioiden suosio ja pitkäaikaiset sitoumukset esimerkiksi eläkkeet, poliittisten instituutioiden tai korporatiivisen järjestelmän tarjoamat lukuisat veto-oikeudet ja polkuriippuvuudet rajoittavat jyrkkiä muutoksia. Vakiintuneiden etujen ottaminen pois kansalaisilta on poliittisesti eri asia kuin uusien etuuksien antaminen. Uusia etuuksia annettaessa poliitikot (ja puolueet) kilpailevat kuka saa siitä ansion. Leikkauksia tehtäessä taasen yritetään välttää syyllisyyttä. Poliitikot pyrkivät keksimään taktiikoita, joilla syyllisyyttä voidaan jakaa ja etuuksien kaventamista piilottaa vähän näkyviin tekniikkoihin tai kohdentaa vähän näkyviin ryhmiin. Piersonin mukaan akuutti talouden kriisi on ainoita tilanteita, joissa leikkaukset voivat tulla hyväksytyksi. Laaja poliittinen konsensus on eduksi leikkauksille. Pierson (1994, 21–24) erottaa kolme leikkauksia helpottavaa strategiaa. Ensimmäinen on häivytystrategia, jossa muutoksia myöhennetään, piilotetaan, ositetaan ja vähätellään. Muutoksia perustellaan välttämättömyyksinä, vaikka ne ovat harjoitetun politiikan seurauksia. Toinen strategia on hajotusstrategia, jossa intressiryhmät asetetaan vastakkain niin, että osa hyötyy ja osa häviää muutoksessa. Kolmas strategia on kompensatiostrategia, jossa tarjotaan leikatun etuuden sijaan jotain muuta. Julkusen (2005, 341) mukaan Piersonin päättely tuntuu sopivan Suomen tilanteeseen ja toimivan kuin yhteenvetona karsivan politiikan tekemiselle ja tekemättä jättämiselle 1990-luvulla.

Sosiaali- ja terveysministeriön ja valtiovarainministeriön ohjelmissa ja työryhmien raporteissa esiintyi myös hallitusohjelmien mukaisia tavoitteita. Sosiaali- ja terveysministeriö (2001) asetti tavoitteeksi eläköitymisiän nostamisen 2-3 vuodella vuoteen 2010 mennessä. Valtiovarainministeriö (2001) piti hallitusohjelman tavoitetta miniminä ja heidän mukaan eläke- ja työmarkkinapolitiikalla tulisi varmistaa efektiivisen eläkeiän kohoaminen 2-3 vuodella. Sosiaalimenojen kehitystä ja sosiaaliturvan rahoituksen turvaamista pitkällä aikavälillä selvittänyt toimikunta asetti myös tavoitteeksi elinaikaisen työajan pidentämisen vähintään kolmella vuodella (SOMERA-toimikunnan mietintö 2002, 55).

Eläkeuudistuksen valmistelu lähti liikkeelle työmarkkinoiden keskusjärjestöjen sopimuksesta 12.11.2001 sekä tätä täydentävästä sopimuksesta 5.9.2002. Sopimuksen tavoitteena on tehdä eläkejärjestelmään muutokset, joilla sopeutetaan eläkejärjestelmä keskimääräiseen elinajan jatkuvaan kasvuun, keskimääräistä eläkkeelle siirtymisikää

myöhennetään 2-3 vuodella ja luodaan edellytykset yksityisten eläkealojen työeläkela-
kien yhdistämiselle ja yksinkertaistamiselle. (Sopimus yksityisalojen työeläkkeiden ke-
hittämisestä 2001.) Pääministeri Matti Vanhasen hallituksen ohjelmassa (2003–2007)
hallituskaudella saatettiin loppuun yksityisalojen työeläke-etuuksia koskevan eläkeuu-
distus 2005 toimeenpano sekä Työntekijän eläkelaki (TyEL) 2007. Vuoden 2005 eläke-
uudistuksessa tuli paljon muutoksia (ks. liite 2).

Hyvinvointivaltion kypsyminen viittaa kertaalleen rakennettuihin teollisen yhteiskunnan
hyvinvointijärjestelmiin. Pierson puhuu teollisen yhteiskunnan yhteiskuntapoliittisten
sitoumusten kumuloitumisesta ja institutionalisoitumisesta, rinnan talouskasvun hidas-
tumisen kanssa. Seurauksena on kasvava menopaine, uudistusvauhdin hidastuminen ja
politiikan pelivaran menetys. Julkinen kulutus on jo annettujen eläkelupausten ja jo ra-
kennettujen järjestelmien sopimaa. Tämän päivän poliitikot ”joutuvat perimään laskuja
eilsen lupauksen lunastamiseksi”, sen sijaan, että he voisivat saada ansioita uusista
aloitteista. (Pierson 2001b, 424.)

Uuden politiikan selitykset eivät kuitenkaan ole aivan yksiselitteisiä. Kritiikkinä on esi-
tetty, että Pierson liioittelee talouden rakennemuutosten tai valtaresurssien selityskyvyn
menetystä (Korpi & Palmi 2003, 430; Green-Pendersen & Haverland 2002). Julkusten
(2001, 30) mukaan Pierson antaa vähän huomioita uusien diskurssien tuottamiselle, so-
siaalisten kysymysten kehystämiseksi ja mentaalisten mallien vaihtamiselle eli yksinker-
taisimmillaan uusien iskusanon omaksumiselle, joista esimerkkinä voisi mainita kan-
nustavuuden.

Keskeinen sosiaalipolitiikan muutosta koskeva ilmiö on nimetty polkuriippuvuudeksi.
Tämä tarkoittaa sitä, että kerran valittua polkua on vaikea muuttaa. Muutos vaatii kus-
tannuksia ja niiden taloudelliset seuraamukset voi olla arvaamattomia. Polkuriippuvuus
ei kuitenkaan jäädytä olemassa olevia järjestelmiä, vaan pikemmin se tekee muutoksesta
sidottua muutosta. (Julkunen 2003, 31; Pierson 1996; 2001a.) Suomen eläkejärjestelmän
uudistaminen aiheutti paljon kustannuksia ja muutoksia. Muutokset on kuitenkin tehty
aikaisempi järjestelmä huomioon ottaen.

Peter Hall (1993) erottaa kolme eriasteista institutionaalista muutosta. Ensimmäisen
asteen muutoksissa on kyse tasomuutoksista. Tällöin pelkästään instrumenttia säädetään
pienemmälle. Poliitiikan tavoitteet ja perusajatukset eivät muutu. Toisen asteen muutok-
sissa instrumenttia ja sen käyttötapaa muutetaan. Kolmannen asteen muutokset toteutta-
vat kaksi ensimmäistä muutosta. Lisäksi politiikan tausta-ajatukset muuttuvat. Tätä Hal-

lin talouspoliittista lähestymistapaa on myös soveltanut Bruno Palier (2001) analysoidessaan sosiaalipolitiikan leikkauksia. Palierin mukaan sosiaaliturvan tasoleikkaukset kuuluvat ensimmäiseen asteeseen. Toiseen asteeseen kuuluvat ne leikkaukset, joissa muutetaan tasoja ja määräytymisperusteita siten, että itse politiikan taustafilosofia ei muutu. Kyseessä on ns. polkuriippuvuusmuutos. Esimerkiksi eläkkeen tavoitetasoa ja karttuma-aikaa muutetaan, mutta itse järjestelmä ei oleelliselta osin muutu. Kolmannen asteen muutokset toteuttavat edellä mainitut leikkaukset. Myös sosiaalipoliittisen järjestelmän koko toimintatapa sekä tausta-ajatus muuttuvat. (Kangas 2002, 236–237.) Suomen eläkejärjestelmän uudistuksessa ja elinaikakertoimen käyttöönotolla voi nähdä piirteitä juuri kolmannen asteen muutoksista.

4 OMAISUUDENSUOJA JA OIKEUDENMUKAISUUS

Elinaikakertoimeen liittyy kaksi merkittävää näkökulmaa: omaisuudensuoja liittyen jo ansaittuihin eläkkeisiin ja sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus eläkkeissä.

4.1 OMAISUUDENSUOJA SUHTEESSA ELINAIKAKERTOIMEEN

Elinaikakertoimen voi nähdä vaikuttavan jo ansaittuihin eläkkeisiin. Nimittäin elinaika-kerroin lasketaan tulevaisuudessa koskemaan koko ansaittua eläkettä, siis myös ennen 2005 lain kertynyttä osuutta. Suomen kansalaisille välttämättömän toimeentulon ja huolenpidon takaa perustuslain 19. § 1 momentti. Tämä on kuitenkin poikkeus pääsäännöstä, jonka mukaan perustuslain taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeussäännökset eivät perusta välittömiä subjektiivisia oikeuksia. Lähtökohtana tämä oikeus ei ole riippuvainen täydentävistä alemman tasoisista säännöksistä, vaan välttämättömän toimeentulon tai huolenpidon tarpeessa oleva voi perustaa vaatimuksensa suoraan perustuslain säännökseen. (Tuori 2000, 213.)

Perustuslain 19. § 2 momentti on luonteeltaan toimeksiantosäännös. Säännös ei perusta suoraan subjektiivista oikeutta. Edellytyksenä on, että lainsäätäjän on taattava tavallisella lainsäädännöllä subjektiivisina oikeuksina perustoimeentulon turva säännöksessä tarkoitetuissa tilanteissa. Perustuslain 19. § 2 momentti kattaa myös ansiosidonnaiset eläkkeet siltä osin kuin kyse on vähimmäiseläkkeestä. Perustuslain 15. § omaisuudensuojaa koskeva säännös kattaa myös ansaitut työeläkkeet. Tämä pohjautuu ansaintaperiaatteeseen, jonka nojalla etuus ansaitaan työsuhteen kestäessä ja ansaittu etuus on eräänlainen palkan siirto eläkeikään. Perustuslain säännös omaisuuden suojasta tarkoittaa, että eläke-etuuksia ei saa heikentää taannehtivasti. Työeläkkeet kuuluvat ansaintaperiaatteen ja koskemattomuuden periaatteen piiriin. Vaikka työntekijä vaihtaisi työpaikkaa

tai vakuutus siirtyisi toiseen eläkelaitokseen, ansaittu etuus säilyy. (Tuori 2000, 213, 218–219, 228–229.)

Perustuslakivaliokunnan mukaan:

”eläkeoikeuksien perustuslainsuojassa on kysymys nimenomaan ansaituksi katsotun konkreettisen edun, ei sen sijaan tietyn voimassa olevan eläkejärjestelmän suojaamisesta. Valtiosäännön mukaisena lähtökohtana on siten pidetty sitä, että tavallisella lailla voidaan säätää eläkejärjestelmän sisällöstä myös palvelusuhteessa oleviin vaikuttavasti. Tavallisella lailla järjestettäviin, jollei jostakin erityisestä syystä muuta johdu, ovat kuuluneet mm. säännökset eläkeistä, eläkkeen kertymisestä ja eläkkeiden tavoitetasosta. Tarkoitettunlaisen erityisen syyn on katsottu voivan muodostua lähinnä siitä, että eläkejärjestelyn muutokset toteutetaan tavalla, jonka joiltakin osin saisi ansaittuna pidettävien eläke-etujen kohtuuttoman heikennyksen.” (Perustuslakivaliokunnan lausunto 60/2002.)

Elinaikakertoimen mahdolliset heikennykset voivat ehdotetut voimaantulojärjestelyt huomioon ottaen koskea eläkkeitä, jotka lain voimaan tullessa ovat jo pääosin ansaittuja. Perustuslakivaliokunnan mielestä:

”oleellisinta on, että kertoimen käyttöönotto ei kohdistu esimerkiksi vain johonkin eläkeläisryhmään vaan se on yleinen ja pysyväisluonteiseksi tarkoitettu koko eläkejärjestelmän muutos. Elinaikakertoimen käyttöönotto ei näin ollen ole valtiosääntöoikeudellisesti ongelmallista perustuslain omaisuudensuojasäännösten kannalta.” (Perustuslakivaliokunnan lausunto 60/2002.)

Edellä mainituilla perusteluilla perustuslakivaliokunta katsoo, että jo ansaittuihin eläkkeisiin voidaan koskea. He vetoavat laissa siihen, että palvelusuhteessa olevat eivät nauti perustuslain nojalla sellaista yleistä suojaa, joka estäisi muuttamasta heitä koskevia säännöksiä heille epäedulliseen suuntaan. (ks. liite 3)

4.2 SUKUPOLVIEN VÄLINEN OIKEUDENMUKAISUUS

Rawlsin (1988, 46; 1972; 284–292) mukaan jokaisella ihmisellä on yhtäläinen oikeus laajimpaan mahdolliseen perusvapauteen, joka on sovitettavissa yhteen muiden samalaisten vapauksien kanssa. Toiseksi yhteiskunnalliset ja taloudelliset eriarvoisuudet on järjestettävä niin, että on järkeenkäypää odottaa niistä etua jokaiselle. Ja myös niin, että ne liittyvät kaikille avoimiin aseisiin ja virkoihin. Ensimmäinen tilanne on ensisijainen, koska se turvaa kansalaisten perusoikeudet ja vapaudet. Tämän jälkeen vaihtoehtoisista käytännöistä valitaan se, joka parhaiten toteuttaa toisen periaatteen. Rawls käsittelee myös sukupolvien välistä jakoa tietämättömyyden verhon takaa. Ihmiset eivät tiedä alkutilanteessa mihin sukupolveen kuuluvat. Tämä tilanteen pohjalta luodaan periaatteet siitä perinnöstä mitkä sukupolvet seuraajilleen jättävät. Tämä on siis päältä pois siitä jaosta, joka suoritetaan sukupolven sisällä toisen tilanteen mukaisesti. Uusitalon (2007, 302) mukaan oikeudenmukaisuusteoriaa ei voida soveltaa suoraan mihinkään tietyn

yhteiskunnan tilanteeseen. Teoria tarjoaa ainoastaan yleisen lähtökohdan yhteiskunnan oikeudenmukaisuuden arviointiin.

Tasa-arvo on käytännössä muodostunut sosiaalipolitiikan keskeisimmäksi arvoperusteeksi ja se voidaan ymmärtää sosiaalipolitiikan oikeuttamisperusteeksi ja normatiiviseksi kriteeriksi. Aritmeettisesta tasa-arvosta voidaan puhua silloin kun jokainen osallistuja saa samansuuruisen osan jostakin jaettavasta hyödykkeestä. Suhteellisessa tasa-arvoisuudessa on kyse siitä, että jokaisen pitäisi olla tasa-arvoinen suhteessa johonkin määrättyyn kriteeriin. Tasa-arvoa voidaan tarkastella myös yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden näkökulmasta. Oikeudenmukaisuus useimmiten samaistetaan tasa-arvoon arkipäiväisessä puheessa. Epätasa-arvoista tilannetta, kohtelua yms. voidaan pitää epäoikeudenmukaisena. (Raunio 1999, 81–86.)

Sukupuoli-käsitettä käytetään monissa yhteyksissä ja merkityksissä. Sukupolvi-klassikko Karl Mannheim näkee sukupolvia koskevassa keskustelussa erottelun sukupolviaseman, sukupolviyhteyden ja sukupolviyksikön välillä. Sukupolviasema viittaa samanaikaisuuteen ja edellyttää kuulumista myös samaan historialliseen elämänyhteisöön. Sukupolviyhteys edellyttää lisäksi osallistumista kyseisen sosiaalis-historiallisen aseman yhteisiin kohtaloihin. Sukupolviyksiköt ovat ryhmiä, jotka kasvavat saman sukupolviyhteyden kehyksestä ajamaan omia erityisiä päämääriä ja tulkintoja sukupolvensa kohtaloista. (Purhonen 2007, 48–49.) Roosin (1987, 51–52.) mukaan sukupolvella voidaan tarkoittaa ihmisryhmää, joita yhdistävät määrättyjen elämänvaiheiden kokemukset. Biologinen ikä ja syntymäaika määrittävät heidät suhteessa tiettyihin historiallisiin ja sosiaalisiin prosesseihin. Näillä on myös vaikutusta heidän sosialisatioon. Purhonen (2007, 16) näkee ensiksi sukupolven sukulaisuusjärjestelmän osana ja toiseksi yksittäistä perhettä tai sukua kollektiivisempaan rajatun ajankohdan sisällä syntyneinä ihmisinä. Toisenlaisen käsityksen mukaan sukupolvella ei ole mitään tekemistä biologisen iän kanssa. Sukupolvet jakautuvat sen mukaan, miten ihmisten toiminta jollakin alueella on määrätynyt esimerkiksi tieteessä tai taiteessa. Tämän mukaan sukupolvea yhdistävillä yhteisillä arvostuksen ja erottelun kriteereillä sekä iällä on hyvin vähän tekemistä keskenään. (Bourdieu 1996, 145, 151.)

Yksilötason pohjalta syntyy sukupolven yhteisesti jakamat kokemukset. Ikäluokka elää lapsuutensa, nuoruutensa ja otollisen ikänsä yhdessä saman historian vaiheen läpi. Sukupolvien väliset erot pohjautuvat myös tähän. Kun eri ikäpolvet ovat kasvaneet otolliseen ikään eri aikoina, niiden sijainti yhteiskunnan ajallisessa kokemushistoriassa on erilainen. Minuuden kehityksen eri vaiheissa koetaan, että eri ihmisille sama aika on eri

aika. Sukupolvea yhdistävää habitusta eli sukupolven makuja, mieltymyksiä ja käyttäytymistä muovaa monin tavoin yhteinen kokemusmaailma. Juuri tällä tasolla ihmiset osallistuvat paljolti tiedostamattaan yhteiskunnan muuttamiseen. (Ruostesaari 2003, 148.)

Matti Virtanen näkee suuriksi ikäluokiksi vuodet 1945–1949 ja Antti Karisto vuoden 1945 jälkipuolella syntyneet aina vuoteen 1950 saakka (Karisto 2005, 17–21). Roos (1987, 53–56) on jakanut suomalaiset neljään sukupolveen: sotien ja pulan sukupolvi, sodanjälkeisen jälleenrakennuksen ja nousun sukupolvi, suuren murroksen sukupolvi ja lähiöiden sukupolvi. Ruostesaari (2003, 148–149) lisää vielä viidennen sukupolven laman sukupolven sekä luokittelee syntymävuodet sukupolville: 1. sukupolvi 1910–1926, 2. sukupolvi 1927–1939, 3. sukupolvi 1940–1949, 4. sukupolvi 1950–1972 ja 5. sukupolvi 1973 ja sen jälkeen syntyneet.

Suomalaista yhteiskuntaa hallitsi 1990-luvun alussa kaksi vahvaa sukupolvea; sodanjälkeisen jälleenrakennuksen ja nousun sukupolvi sekä suuren murroksen sukupolvi. Valta on kuitenkin vaihtunut 2000-luvulle tultaessa. Suuren murroksen sukupolven osuus on kasvanut kahdesta viidesosasta peräti kolmeen viidesosaan. Lähiöiden sukupolvikin on vahvassa nousussa. Lamasukupolvesta vasta ensimmäiset ovat nousseet eliittiasemiin 2000-luvulle tultaessa. Tällä hetkellä voi sanoa, että vuosina 1940–1949 syntyneet suuren murroksen sukupolvi, joita voi myös suuriksi ikäluokiksi kutsua, on varsin tukevasti kiinni suomalaisen yhteiskunnan vallankahvassa. Vahvimpana suurten ikäluokkien edustus on järjestöeliitissä (palkansaajien ja työnantajien suurimmat työmarkkinajärjestöt ja eri elämänalueita edustavat merkittävimmät kansalaisjärjestöt ja kansalaisyhteiskunta). Mediaeliitissä suurten ikäluokkien osuus on pysynyt vahvana ja poliittisessa eliitissä neljäsosassa. Voidaan sanoa, että suurten ikäluokkien yhteiskunnallinen vaikutusvalta ei perustu vain sen yliedustukseen eliittiryhmissä, vaan koko väestöstäkin tämä ikäluokka on poliittisesti aktiivisimpia. (Ruostesaari 2003, 150–153.)

Ongelmia on nähtävissä siinä, että vuosittain syntyvät ikäluokat eivät ole samankokoisia, vaan tässä on ollut ja varmaankin tulee olemaan suuria heittoja. Tämä tarkoittaa sitä, ettei työelämässä oleva aktiiviväestö ja eläkeläisten suhde pysy tasaisena, vaan muuttuu. Jakojärjestelmässä eläkeläisten ja aktiiviväestön suhde pitäisi pysyä kohtuullisen vakiona, jotta eläkkeet pystyttäisiin kustantamaan tasaisesti työssäkäyville kerättävillä eläkemaksuosuuksilla ilman, että eläkemaksuosuudet tuntuvasti kasvaisivat. Kuitenkin on nähtävissä, että työeläkejärjestelmän eläkemeno tulee kasvamaan seuraavan 20 vuoden aikana erityisesti suurten ikäluokkien eläkkeelle siirtymisen vuoksi. Tämä aiheuttaa

nuoremmille, pienemmille sukupolville eläkemaksujen nousua sekä elinaikakertoimen käyttöönottoa, jotta eläkevarat saataisiin riittämään.

5 TUTKIMUSASETELMA, AINEISTO JA MENETELMÄT

5.1 TUTKIMUSONGELMA

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan yksityisen sektorin työeläkeuudistuksessa vuonna 2005 voimaantulleeseen elinaikakertoimeen liittyvää lehtikirjoittelua. Tavoitteena on analysoida eri toimijoiden näkökulmasta mitä elinaikakertoimesta keskustellaan lehdisissä? Tutkimuksessa haetaan vastausta seuraaviin kysymyksiin. Käyvätkö tietyt vakio-toimijat keskustelua elinaikakertoimesta? Ketkä toimijat ovat aloitteellisia? Minkä ikäryhmän edustajia keskusteluun osallistuvat toimijat ovat? Onko toimijoiden välillä näkemuseroja elinaikakertoimesta? Pitävätkö toimijat elinaikakerrointa helppona vai vaikeana kysymyksenä?

Hypoteesina esitän, että elinaikakerroin innoittaa nimenomaan nuoria aikuisia osallistumaan keskusteluun. Näin voisi olettaa, koska suuret ikäluokat ovat suojanneet itsensä elinaikakertoimelta ja koska kerroin tulee vaikuttamaan jyrkemmin vasta tulevaisuudessa, kun nuoremmat sukupolvet jäävät eläkkeelle. Julkinen keskustelu, perustuslain omaisuudensuoja, sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus, karsinnan politiikka ja sosiaalipolitiikan kehittyminen on antanut lähtökohdat teoreettiselle viitekehyselle. Eläkejärjestelmän muita muutoksia sekä eläkeuudistusta ja elinikää on aiemmin tutkittu paljon², mutta ei elinaikakerrointa.

5.2 AINEISTO

Sanoma- ja aikakauslehdet, radio- ja tv-ohjelmat, kuvat, mainokset, elokuvat sekä kirjoitettu tai puhuttu teksti muodostavat rikkaan ja helposti saatavilla olevan tutkimusaineiston (Uusitalo 2001, 96). Joukkotiedotusvälineiden kautta välittyä laajasti tietoa yhteiskunnallisista asioista. Nämä sisältävät osia myös niistä asioista, jotka meitä kansa-

² Riikka Väyrynen (2005) on tutkinut eduskunnassa yksityisten alojen työeläkeuudistuksen pohjalta käytyä keskustelua ja puolueiden kannanottoja vuonna 2005 voimaan astuneesta uudistuksesta. Mikko Koski (2003) on tutkinut maassamme tapahtuvaa eläkepoliittista lehdistökirjoittelua niin lehtien, tutkimusteemojen kuin puhujienkin tasolla. Eila Tuominen (2002) on arvioinut työmarkkinajärjestöjen 12.11.2001 solmiman periaatesopimuksen ja 5.9.2002 allekirjoitetun täydentävän sopimuksen mukaisen lakiesityksen sukupuolivaikutuksia. Eläkeikätyöryhmän on tutkinut millä tekniikalla eläkeiän nosto olisi toteutettava, mikäli siihen joudutaan (Lindell, C. 1999). Missä iässä eläkkeelle? raportissa esitellään uusi mittari: eläkkeellesiirtymisiän odote sekä tarkastellaan ikääntyneen väestön siirtymistä työstä eläkkeelle (Kannisto ym. 2003). Arvioita työmarkkinajärjestöjen sopiman yksityisalojen eläkeuudistuksen vaikutuksista -työryhmäraportti tutkittiin työmarkkinajärjestöjen työeläkkeiden kehittämistä koskevien marraskuussa 2001 ja syyskuussa 2002 tehtyjen sopimusten vaikutuksia eläkkeisiin ja eläkemenoihin (Eläketurvakeskuksen monisteita 2002:40). Eläkeuudistus ja ikääntyvien työssä jatkamisaikheet raportin tarkoituksena on lisätä tietoa vanhemman väestön työssä jatkamis- ja eläkkeelle siirtymisaikasta. Tutkimuksessa on selvitetty työntekijöiden ja yrittäjien eläkeaikeita uuden järjestelmän mukaan. (Tuominen 2004.) Kansalaisten mielipiteitä eläkkeistä ovat tutkineet muun muassa Forma & Kallio & Pirttilä & Uusitalo (2007).

laisia erityisesti kiinnostavat. Käsitksemme todellisuudesta perustuu joukkotiedotusvälineiden tarjoamaan ja luomaan kuvaan ympäröivästä maailmasta. (Svallfors 1996, 172–176.) Tiedotusvälineiden merkitys vallankäyttäjinä näyttäisi lisääntyneen 1990-luvulta 2000-luvulle tultaessa. Tiedotusvälineiden jakaman tiedon perusteella ihmisille syntyy uskomuksia, joita ei ilman tiedotusvälineiden vaikutusta olisi syntynyt. (Paloheimo & Wiberg 1997, 256.) Julkusen (2001, 85) mukaan joukkotiedotusvälineillä on valikoinnin, tulkinnan ja esityslistojen tekemisen valtaa. Tiedotusvälineet muokkaavat sekä suuren yleisön, että päättäjien että eliittien maailmankuvaa. Joukkotiedotusväline on siis muutakin kuin uutisoiva ja kertova väline.

Aineiston valintaa ohjasi tutkimuksen aihealue ja aineiston saatavuus. Tutkimukseen valitsin tietyltä ajanjaksolta otoksen elinaikakerrointa koskevista artikkeleista. Aineisto koostuu Eläketurvakeskuksen (ETK) päivittäin kokoamista lehdistökatsauksista. Lehdistökatsaukset kokoaa ETK:n viestintäosasto. Lehdistökatsauksiin on muista lehdistä koottu eläkealaa koskevat artikkelit, mielipiteet ja muut erilaiset kirjoitukset. Lehdistökatsaukset tuotetaan paperiversiona. Lehdistökatsaukset fokuoitetvat ensi sijassa kotimaisiin lehtiin. Konkreettisesti toteutin aineiston valinnan seulomalla lehdistökatsaukset läpi ja etsimällä sieltä kaikki elinaikakertoimeen liittyvät artikkelit. Tarkastelujakso on vuodesta 2002, jolloin kirjoittelu elinaikakertoimesta alkoi, vuoden 2007 loppuun. Aineiston muodostavat 97 artikkelia.

5.3 MENETELMÄT JA ANALYYSIT

Menetelminä käytän kvantitatiivista ja kvalitatiivista sisällön erittelyä ja sisällön analyysii. Kvalitatiivisessa sisällönanalyysissä tarkastellaan mikä on jonkun puheen, tekstin, kuvan tai sen osan sisältö. Minkään tiukasti määrätyn normiston tai mittauksen perusteella tulkinta sisällöstä ei synny. (Toivonen 1999, 125.) Tällöin analysoidaan sitä, mitä tai miten jostakin asiasta on kirjoitettu tai puhuttu. Aineisto kvantifioidaan laskeamalla kuinka monta kertaa jostakin asiasta on kirjoitettu tai kuinka usein jotakin termiä on käytetty. Menetelmä sopii mainiosti tutkimukseen, jossa selvitetään mistä mediassa keskustellaan ja mistä ei. (Eskola & Suoranta 1998, 186.) Kvantitatiivinen sisällönanalyysi kehitettiin toisen maailmansodan jälkeen. Pitkään kutsuttiin kvantitatiivista sisällönanalyysii ”sisällönanalyysiksi” tai ”sisällön erittelyksi” (Pietilä 1973).

Analyysin tavoitteena on tuottaa tiivistetty kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Analyysin tuloksena raportoidaan muodostetut kategoriat sekä selitetään, mitä kategoriat pitävät sisällään. Varsinaiseen analyysiin ei ole aineiston osalta olemassa yksityiskohtaisia sään-

töjä, vaan analyysin tekemisessä voidaan edetä tapauskohtaisesti. (Kyngäs & Vanhanen 1999, 5.) Analyysi voidaan tehdä luokittelemalla ja tematisoimalla. Luokittelulla tarkoitetaan, että aineistosta on määritelty luokkia. Ja näitä luokkia lasketaan sen mukaan kuinka usein luokat esiintyvät aineistossa. Teemoittelua voidaan pitää luokittelun kaltaisena. Siinä kuitenkin painotetaan enemmän, mitä kustakin teemasta on sanottu. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 95.) Kvantitatiivisessa analyysissä laskin kuinka monta kertaa tutkimuksen tarkastelujaksolla elinaikakertoimesta on kirjoitettu. Analyysissä tutkin mitä ja miten elinaikakertoimesta on keskusteltu koodaamani luokittelurungon perusteella (ks. seuraava kappale). Analyysin perusteella vastaan hypoteesiin ja tutkimuskysymyksiin. Kvalitatiivisessa analyysissä tarkastelen elinaikakertoimesta kirjoitettujen artikkelin sisältöä tuomalla esille tutkimusaineiston sitaatteja.

Luokittelurunkoa suunniteltaessa jouduin miettimään millaisia sisältöluokkia teemoihin kuuluu. Sisältöluokkien muodostamisessa voidaan lähteä liikkeelle teoria- tai aineistokohtaisesti (Pietilä 1973, 96). Tässä tutkimuksessa luokittelurunko (liite 4) on muodostettu aineistolähtöisesti. Kävin aineiston muutamaaan kertaan läpi ja käytin seuraavanlaista runkoa kvantitatiiviseen analyysiin: Kuka, missä, mitä ja millä perusteella. Jaottelu muodostui pääosin itse miettimällä sekä muiden tutkimuksien jaottelua tutkimalla (ks. Kangas 1986; Koski 2003; Väyrynen 2005.) Jaoin sisältöluokat seuraavasti:

- Kuka puhuu (toimija)? → toimijaluokitus muodostui seuraavanlaiseksi: järjestelmä, virkamies, poliitikko, asiantuntija, aktiivinen kansalainen ja toimittaja.
- Missä puhuu (lehtityyppi ja lehden poliittinen ja taloudellinen tausta)? → lehtityyppi (sanomalehti, aikakauslehti, ammattilehdet ja sähköiset lehdet), poliittinen tausta (sitoutumaton, Kokoomus, Keskusta, Vasemmistoliitto, SDP, RKP ja muut puolueet) ja talouslehdet.
- Mitä puhuu (elinaikakertoimeen suhtautuminen)? → suhtautumisen luokittelin seuraavanlaiseksi: positiivinen, neutraali vai negatiivinen.
- Millä perusteella? → perustelut kannalle

Toimijoiden luokittelussa jouduin miettimään erityisesti järjestelmän edustajan ja asiantuntijan eroa. Tässä tutkimuksessa järjestelmällä tarkoitan eläkealalla vaikuttavia henkilöitä, jotka työskentelevät eläkealan yhtiöissä, yrityksissä tai laitoksissa. Asiantuntijaksi määrittelin sellaiset henkilöt, jotka eivät työskentele eläkejärjestelmän palveluksessa. Toimijoiden tarkemmat määrittelyt ovat kohdasta 6.1. Lehtityypin luokittelua ohjasi lehtien ilmestymistiheys, painojulkaisu sekä ammatti- ja järjestökohtaisuus. Lehden

poliittisen taustan luokittelin puhtaasti puolueiden mukaisesti. Taluspainotteisuus tuli lehden sisällön mukaan. Lehtityypeistä, poliittisesta ja taloudellisesta taustasta on tarkemmin tulokset kappaleessa 6.1. Lehtien taloudellinen ja poliittinen tausta on määritelty lehtien mediakortin tietojen perusteella. Elinaikakertoimeen suhtautumisella hain sitä, miten toimija elinaikakertoimeen suhtautuu eli mitä hän puhuu elinaikakertoimesta. Positiivinen ja negatiivinen – luokittelu ottavat selkeästi kantaa elinaikakertoimeen puolesta tai vastaan. Neutraali -luokitus tarkoittaa, että elinaikakertoimesta kerrotaan informatiivisesti, ottamatta kantaa onko se hyvä vai huono asia. Viimeisen kohtaan kirjasin artikkelin kirjoittajan perustelut elinaikakertoimesta. Näitä olen käyttänyt muun muassa sitaatteina tuloksissa.

Tutkimuksessa, jossa käytetään sisällön erittelyä menetelmänä, voidaan ongelmallisena pitää tutkijan toimimista ikään kuin mittausvälineenä suorittaessaan aineiston luokittelun eri ryhmiin. Prosessi luokittelurungon tekemiseksi sisältää tulkintaa siitä, kuuluuko tietty teksti tai toteamus tietyllä tavalla määriteltyyn sisältöluokkaan. Tutkimuksessa joudutaan miettimään tulkinnasta johtuen saatujen tuloksien luotettavuutta eli reliabiliteettia. (Borg 1964, 129–131; Kangas 1986, 39.) Reliabiliteetti voidaan tutkia tekemällä reliabiliteettitarkastelu. Tämä tarkastelu voidaan toteuttaa kahdella tavalla. Joko kahden eri henkilön eli luokittelijan suorittamana rinnakkaisluokitteluna tai saman luokittelijan tekemänä uudelleenluokitteluna. (Pietilä 1973, 234–235; Mäkelä 1999, 53.) Tutkimuksessani suoritin reliabiliteettitarkastelun aineiston uudelleenluokittelulla neljän kuukauden kuluttua ensimmäisestä luokitteluanalyysistä. Uudelleenluokittelua varten valitsin aineistoksi 1/2002 – 6/2007 ETK:n lehdistökatsauksissa julkaisut elinaikakertoimeen liittyvät artikkelit. Saadakseni laajan aineiston ja luotettavamman tuloksen valitsin siis kaikki ensimmäisessä luokitteluanalyysissä käytetyt artikkelit. Reliabiliteettitarkastelulla tutkin kuinka yhdenmukaisesti pystyn luokitsemaan aineiston.

Reliabiliteetin laskukaava: $Reliabiliteetti = (ab \times 2) / (a + b) \times 100$.

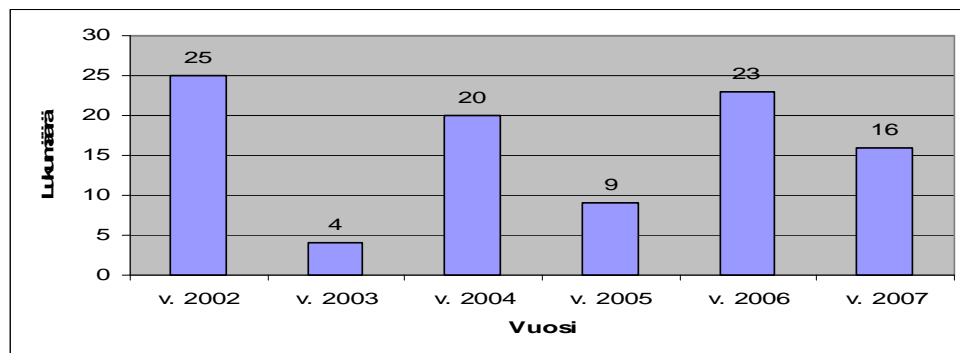
Tässä kaavassa ab tarkoittaa niiden luokitusyksiköiden lukumäärää, joiden esiintymisestä olin kummassakin luokituksessa yksimielinen. Merkinnällä a ja b tarkoitetaan niiden yksiköiden lukumääriä, jossa eri luokituskerroilla katsoin yksikön esiintyneen. (Pietilä 1973, 240; Kangas 1986, 39.) Samalla tavalla koodattujen yksikköjen ($ab = 408$) osuus kaikista yksiköistä ($a = 420$, $b = 420$) oli 97 prosenttia. Näin ollen reliabiliteetti osoitautui varsin korkeaksi.

Kvalitatiivisen sisällön erittelyn analysoinnissa käytetään usein autenttisia kuvia aineistosta kerronnan tukena (Ritakallio 1993, 91). Aineiston alkuperäiset sitaatit mahdollistavat lukijalle mahdollisuuden tehdä päätelmiä tulkintojen oikeellisuudesta (Eskola & Suoranta 1998, 181). Tutkimuksessani olen käyttänyt aineiston alkuperäisiä sitaatteja perustelemaan tehtyjä tulkintoja elinaikakertoimeen suhtautumisesta sekä havainnollistamaan toimijoiden ajatuksia elinaikakertoimesta.

6 ELINAIKAKERROIN LEHDISSÄ

6.1 KUKA PUHUU JA MISSÄ PUHUU?

Tutkimukseni empiirisen aineiston muodosti 97 kotimaista lehtiartikkelia. Kuviosta kolme voi nähdä artikkelien lukumäärän jakautumisen vuosien 2002–2007 aikana.

Kuvio 2. Elinaikakerrointa käsitelleiden kirjoitusten lukumäärä 2002 – 2007.

Enemmistö artikkeleita julkaistiin vuonna 2002, jolloin vuoden 2005 eläkeuudistuksen sisältö julkaistiin kansalaisille. Vuonna 2003 asian tiimoilla oli keskustelussa hiljainen vuosi. Vuonna 2004 aihe nousi taas pinnalle johtuen lähestyvistä eläkeuudistuksen voimaantulosta. Aiheesta ilmestyi artikkeleja vuonna 2005 lähinnä vuoden alkupuoliskolla. Vuonna 2006 elinaikakertoimesta ilmestyvien artikkelien määrä kasvoi erityisesti vuoden loppupuoliskolla. Tähän vaikutti tulevat eduskuntavaalit 2007, jolloin eläkeasiat olivat yksi vaaliteema puolueilla ja ehdokkailla. Vuonna 2007 uudet ennusteet eliniän pitenemisestä ja sen vaikutuksesta elinaikakertoimeen vauhdittivat keskustelua.

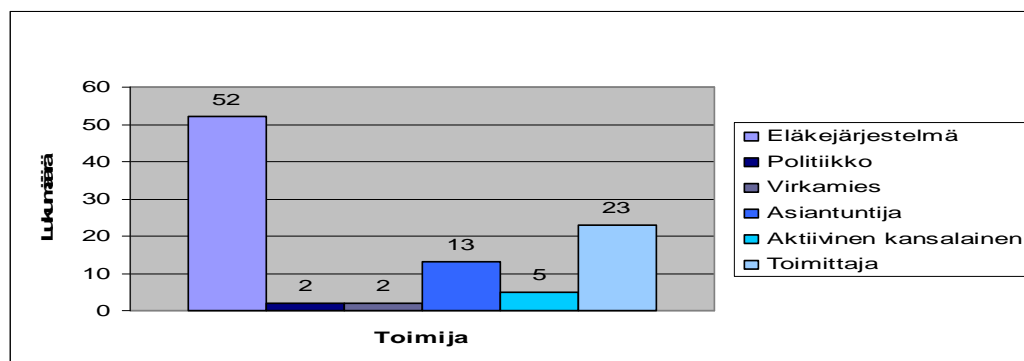
Erilaisia lehtiä oli yhteensä 47 (ks. liite 5). Eniten artikkeleita julkaistiin Helsingin Sanomissa ja toiseksi eniten Taloussanomissa. Lehtien³ osuus jakautui siten, että sanoma-

³ Jaoin lehdet sanomalehtiin, aikakauslehtiin, ammattilehtiin ja sähköisiin lehtiin. Sanomalehti tarkoittaa vähintään kerran viikossa ilmestyvää, ajankohtaisia asioita käsittelevä painojulkaisu. Aikakauslehti on paperille painettu säännöllisesti ilmestyvä julkaisu, jossa uutiset eivät ole sen oleellisinta sisältöä ja sen ilmestymistiheys on harvempi kuin sanomalehdellä. Ammattilehdet ovat järjestö- ja ammattiliittojen lehdet. Sähköinen materiaali on kaikki internetin julkaisut.

lehtiä oli 66 prosenttia, aikakauslehtiä 20 prosenttia, ammattilehtiä 10 prosenttia ja sähköistä materiaalia neljä prosenttia. Talouslehdet muodostivat lähes viidenneksen lehdistä. Talouslehdistä eniten artikkeleita julkaistiin Taloussanomissa, peräti yhdeksän. Talouslehtien artikkelit olivat sisällöltään aktuaaripainotteisia. Artikkeleissa tuotiin esille paljon numeerista tietoa eläkemaksuihin ja -tasoon liittyen sekä tietoa elinaikakertoimen vaikutuksista. Poliittisia lehtiä oli neljä. Poliittiset lehdet muodostivat 11 prosenttia kaikista aineiston lehdistä. Aktiivisimmin elinaikakertoimesta kirjoitettiin Vasemmistolii-ton Kansan Uutisissa ja Kokoomuksen Nykypäivässä. Suurista puolueista Vihreillä ei ollut yhtään julkaistua artikkelia elinaikakertoimesta. Osassa poliittisten lehtien artikkeleissa tuli esille Akavan hallituksen irtisanoutuminen yhteisestä eläkeratkaisusta. Esille tuotiin myös seikka, että moni akavalaisista kuuluisi häviäjiin. Myös poliittisena takti-kointina sukupolvi – näkökulmasta keskusteltiin.

Toimijat määrittelin seuraavasti. Eläkejärjestelmä tarkoittaa kaikkia niitä toimijoita, jotka työskentelevät eläkealaan kuuluvissa paikoissa kuten Eläketurvakeskus (ETK), Työeläkevakuuttajat TELA (TELA) ja eläkelaitokset. Poliitikko tarkoittaa poliittisessa toiminnassa olevia henkilöitä, erityisesti ministereitä ja kansanedustajia. Virkamies tarkoittaa julkishallinnossa työskentelevää viranomaista. Asiantuntija tarkoittaa kaikkia niitä toimijoita, jotka työskentelevät tutkimuksellisissa ja asiantuntijuutta tarjoavissa paikoissa kuten Elinkeinoelämän tutkimuslaitos (ETLA), Palkansaajien tutkimuslaitos (PT) ja yliopistot, pois lukien puhtaasti eläkealaan kuuluvat paikat. Toimittaja on henkilö, joka työskentelee tiedotusvälineille. Kansalaisia olivat muut kuin edellä mainitut. Määrittelin yhdelle artikkelille yhden toimijan, jotta luku on verrannollinen artikkelien kokonaismäärään. Esimerkiksi, jos samassa artikkelissa oli kaksi toimijaa, molemmat eläkejärjestelmästä, katsoin ne yhdeksi toimijaksi.

Kuviosta kolme nähdään, että toimijoiden määrä vaihtelee suuresti. Selkeästi suurin ryhmä oli eläkejärjestelmän edustajat (52). Toiseksi suurin ryhmä oli toimittajat (23) ja kolmanneksi asiantuntijat (13). Aktiivisilla kansalaisilla, poliitikoilla ja virkamiehillä oli vain muutama artikkeli.

Kuvio 3. Artikkelien jakautuminen toimijoiden mukaan.

Eläkejärjestelmän edustus aineistossa jakautui seuraavasti. ETK tai ETK:n edustaja esiintyi 33 artikkelissa. Eläkelaitos tai sen edustaja esiintyi yhdeksän kertaa. Eläkelaitosten kesken artikkelit jakautuivat seuraavasti: Eläke-Fennia tai sen edustaja kaksi, Eläke-Tapiola tai sen edustaja kaksi, LEL-Työeläkekassa nykyinen Etera kaksi, Ilmarisen edustaja yksi ja määrittelemättömät työeläkelaitokset kaksi. TELA tai TELA:n edustaja esiintyi yhdeksän kertaa. Loput jakautuivat seuraavasti: Pientyönantajat kaksi, Elinkeinoelämän Keskusliitto (EK) kaksi, Suomen Ammattiliittojen keskusjärjestö (SAK) yksi, Palvelutyönantajat ry yksi ja Eläkkeensaajien keskusliitto yksi artikkelia.

Poliitikoita oli aineistossa erittäin vähän. Poliitikoista ainoa kirjoittaja oli Kokoomuksen kansanedustaja Eero Akaan-Penttilä. Virkamiehistä esiintyivät valtiovarainministeriön finanssineuvos Tuulia Hakola ja sosiaali- ja terveysministeriön vakuutusosaston apulaisosastopäällikkö Tuulikki Haikarainen. Asiantuntijoiden edustus jakautui laajasti. ETLA:n edustaja esiintyi seitsemän kertaa, Palkansaajien tutkimuslaitoksen (PT) edustaja esiintyi kaksi kertaa, samoin Veronmaksajien keskusliitto tai sen edustaja. Sampo Pankki, Veritas henkivakuutuksen edustaja, Turun yliopiston edustaja, sosiaalipoliittinen asiamies ja Teivo Pentikäinen esiintyivät kaikki yhden kerran aineistossa. Teivo Pentikäisestä todettakoon, että luokittelin hänet asiantuntijaksi eläkealan kokemuksen perusteella. Katsoin kuitenkin, etten luokittelen häntä enää eläkejärjestelmään, koska hän oli artikkelia julkaistaessa eläkkeellä eikä hän ole ollut tekemässä eläkeuudistusta.

Kansalaisten edustus muodostui pienestä aktiivisesta ydinryhmästä. Näistä kaksi puheenvuoroa käytti Osku Pajamäki, joka on aktiivisesti ottanut kantaa sukupolvien väliin oikeudenmukaisuuteen. Elina Moisio kirjoitti myös kommentin elinaikakertoimesta. Luokittelin heidät aktiiviksi kansalaisiksi heidän taustansa perusteella, eikä poliitikoiksi, koska he ovat olleet ainoastaan kansanedustajaehdokkaita. Lasse Männistöltä Suomen ylioppilaskuntien liitosta (SYL) oli yksi artikkeli ja lisäksi yksi yksittäinen artikkeli. Toimittajan edustukseen laitoin kaikki ne muut artikkelit, joista ei voinut päätel-

lä muuta kuin toimittajan nimen tai nimikirjaimet, tietotoimiston tai nimettömän tekijän. (ks. liite 6)

Artikkeleissa esiintyi vakiotoimijoita. Erityisesti järjestelmän toimijoista ETK:n ja TE-LA:n sekä asiantuntijoista ETLA:n edustajat esiintyivät artikkeleissa muita useammin. Vuoropuhelu toimijoiden välillä ei ollut kovin vilkasta. Keskustelu elinaikakertoimesta oli lähinnä sillä tasolla, että ilmaistiin mielipiteitä itse elinaikakertoimesta. Muutamassa artikkelissa järjestelmän toimija vastasi kommentoimalla toisen toimijan artikkelia. Näissä järjestelmä pyrki puolustamaan tehtyä uudistusta ja antoi vastineen aktiiviselle kansalaiselle sekä huolestuneelle järjestön edustajalle. Muutamissa artikkeleissa oli useampi toimija. Nämä olivat järjestelmän toimijoita ja heillä oli näkökulma elinaikaker-toimen puolesta, jolloin varsinaista vastakkainasettelua keskusteluissa ei tullut. Yhdessä artikkelissa saatiin aikaiseksi puolesta ja vastaan asetelma järjestelmän toimijoiden ja asiantuntijoiden välillä.

Aineiston perusteella voidaan todeta, että erityisesti järjestelmän piirissä olevat ovat aktiivisesti antaneet ja/tai heiltä on pyydetty haastatteluja, juttuja, mielipiteitä tai vasti-neita elinaikakertoimesta. Järjestelmän toimijoista voi nähdä, että artikkeleissa painottui ETK:n edustus. Järjestelmän edustajat toivat esille elinaikakerrointa. Aloitteellisuutta järjestelmän edustajilta puuttui aluksi siinä, että elinaikaker-toimen vaikutusta pitkällä tähtäimellä ei tuotu esille. Esille tuotiin se seikka, että elinaikaker-toimen vaikutus on pieni tämän voimaantullessa ja että pienellä lisätyöskentelyllä voi saada saman eläkkeen kuin ennen elinaikaker-toimen vaikutusta. Vuoden 2004 ja vuoden 2007 laskelmissa elinaikaker-toimen pitkän tähtäimen vaikutuksia on laskettu ja sitä miten se vaikuttaa nuorempiin sukupolviin. Artikkeleissa oli kuitenkin lähinnä vasta viime vuodesta (2007) lähtien tuotu esille elinaikaker-toimen vaikutus pidemmällä tähtäimellä. Voidaan pohtia, onko tarkoitus välttää herättämästä keskusteluja sukupolvien välisestä oikeu-denmukaisuudesta ja yleensäkin elinaikaker-toimen vaikutuksista pitkällä tähtäimellä. Laskelmia asiasta on tuotettu, mutta artikkeleissa niitä ei ole aktiivisesti käytetty. Kir-joittelusta eläkejärjestelmän osalta puuttuivat kokonaan mm. Kuntien eläkevakuutus ja Valtiokonttori sekä osa eläkelaitoksista kuten Varma. Myös työntekijäjärjestöjen edus-tus oli yllättävän vähäinen. Aktiiviset kansalaiset ovat pyrkineet avaamaan keskustelua sukupolvien välisestä oikeudenmukaisuudesta ja esittäneet provosoivasti mielipiteitään. Heidän puoleltaan on peräänkuulutettu avointa keskustelua asiasta. Kansalaisten olisi kuitenkin voinut odottaa olevan aktiivisempia heihin kohdistuvissa asioissa. Asiantunti-

jat ovat keskittyneet muutamiin aktiivisiin, mutta tässäkin ryhmässä olisi voinut odottaa enemmän asiaan perehtyneisyyttä ja sen osalta aktiivista kirjoittelua asiasta.

Järjestelmän edustajista oli tunnistettavissa, että suurin osa kuului keski-ikäisiin ja yli 60-vuotiaisiin. Poliitikot kuuluivat yli 60-vuotiaisiin. Virkamiehissä oli hajontaa, toinen kuului nuorempiin ja toinen vanhempiin sukupolviin. Asiantuntijoissa hajonta oli 40–80 vuoden välillä, kuitenkin painottuen yli viisikymmentä vuotiaisiin. Aktiiviset kansalaiset edustivat pääosin nuorimpia sukupolvia. Toimittajat edustivat pääosin keski-ikäisiä.

Taulukko 3. Toimijat ikäryhmän mukaan (n=97).

	Eläke-järjestelmä	Poliitikko	Virkamies	Asiantuntija	Aktiivinen kansalainen	Toimittaja	Yhteensä
20+	-	-	-	-	2	-	2
30+	2	-	1	-	2	2	7
40+	4	-	-	1	-	2	7
50+	23	-	-	10	-	10	43
60+	10	2	1	-	-	-	13
70+	2	-	-	-	-	-	2
80+	-	-	-	1	-	-	1
Määrittelemätön	11	-	-	3	1	7	22
Yhteensä	52	2	2	15	5	21	97

Hypoteesina esitin, että elinaikakerroin innoittaa nimenomaan nuoria aikuisia osallistumaan keskusteluun. Näin voisi olettaa mm. siksi, koska suuret ikäluokat ovat suojanneet itsensä elinaikakerroimelta. Ja koska elinaikakerroin leikkaa eläkkeitä tuntuvammin vasta nuorempien sukupolvien jäädessä eläkkeelle. Edellä mainittuun voi vaikuttaa myös se, että elinaikakerroin omaisuudensuojan näkökulmasta koskee jo ansaittuihin eläkkeisiin. Aineiston perusteella pystyin haarukoimaan kohtuullisen hyvin artikkelien kirjoittajien ikähaarukan muutamia henkilöitä lukuun ottamatta. Pois ikäarvioinnista jäi myös sellaiset artikkelit, joissa toimijat ovat yrityksiä, ei henkilöitä. Tämä täytyy ottaa huomioon arvioita esitettäessä. Nuoriksi aikuisiksi luokittelin alle 40-vuotiaat. Kuinka sitten aineiston perusteella kävikään?

Kymmenesosa näistä tutkimuksen artikkeleista oli nuorten aikuisten artikkeleita. Tutkimusaineiston perusteella oli nähtävissä, että nuoret aikuiset eivät ole aktiivisesti heränneet keskustelemaan elinaikakerroimesta. Tähän näyttäisi vaikuttavan se, että elinaikakerroin tuotiin eläkeuudistukseen ilman, että siitä oli etukäteen mainittu mitään, ja se että elinaikakerrointa aletaan käyttää vasta vuonna 2010, jolloin asia konkretisoituu ns. suurelle yleisölle eli tavallisille kansalaisille. Myös lapsus elinaikakerroimeen liittyvien arvioiden viivästyneisessä ennen eläkeuudistuksen voimaantuloa saattoi vaikuttaa siten, että ymmärryksen puute mahdollisesti edisti elinaikakerroimen läpimenoa. Näin totesi eräs järjestelmän toimija, kun epäiltiin poliittista tarkoitushakuisuutta. Lisäksi nuorem-

mat ikäluokat eivät ole yleensä kiinnostuneita eläkkeistä. Kiinnostus kasvaa vasta lähempänä eläkeikää.

Elinaikakertoimen käyttöönotosta päätettiin lopullisesti eläkeuudistuksessa eduskunnan hyväksynnällä, mutta taustalla oli pitkä selvitystyö. Kari Puron johtama työmarkkinajärjestöjen neuvottelukunta ns. Puron ryhmä otti 1990-luvun alkaessa tehtäväkseen koko TEL-järjestelmän perusremontin. Puron ryhmän jäsenet ja eläkeuudistuksen valmisteluun osallistuneet keskeiset vaikuttajat ovat pääosin suuriin ikäluokkiin kuuluvia. Eläkeuudistus ja elinaikakerroin koskettavat leikkaustoimenpiteillään lähinnä nuorempaa sukupolvea, suurten ikäluokkien päästessä suojasääntöjen piiriin. Tätä on perusteltu kuitenkin sillä, että lähellä eläkeikää olevien eläkkeitä pitää suojella. Aikavälinä suojaukselle on kymmenen vuotta, joka on kuitenkin varsin pitkä. Elinaikakertoimen käyttöönotto ei kuitenkaan poista korotuspaineita eläkemaksuilta, joskin nähdään että niiden nousu olisi maltillisempaa juuri elinaikakertoimen vaikutuksesta. Nuorempia sukupolvia odottaa siis näillä näkymin eläkkeen määrän pienentyminen sekä työntekijän eläkemaksuprosentin nousu.

Asiaa voi tarkastella myös eri näkökulmasta. Entäpä jos elinaikakerrointa olisi alettu käyttämään heti eläkeuudistuksen voimaantullessa vuodesta 2005. Ja olettaen, että elinaikakerroin olisi saanut saman lähtöarvon yksi kuin se on määritelty vuodelle 2009. Ja tietäen, että nykyiset eläkkeelle jäävät sukupolvet elävät myös jo pitempään. Tämä olisi voinut tarkoittaa sitä, että elinaikakerroin olisi voinut leikata nuorempien sukupolvien eläkkeitä vielä enemmän. Tämä laittaa pohtimaan, että jos elinikä vain pitenee, kuinka paljon leikkuri eli elinaikakerroin voi leikata kun mennään tarpeeksi ajassa eteenpäin?

6.2 MITÄ PUHUU JA MILLÄ PERUSTEELLA?

Elinaikakertoimeen suhtauduttiin kolmella tavalla: positiivisesti, neutraalisti ja negatiivisesti. Tällä jaottelulla tarkoitan, että positiivisesti suhtautuvat pitävät elinaikakerrointa hyvänä asiana. Neutraalisti suhtautuvat eivät ota kantaa itse kertoimeen, vaan kertovat siitä mikä se on. Ja negatiivisesti suhtautuvat pitävät elinaikakerrointa joko kokonaan tai jotain sen osaa huonona asiana. Neutraaleja artikkeleita oli hieman yli puolet. Positiivisena asiana elinaikakerroin nähtiin reilussa neljänneksessä artikkeleista. Negatiivisesti suhtautuvien osuus oli viidesosa, joko niin ettei kerrointa hyväksytty ollenkaan tai sitten niin, että se koettiin epäoikeudenmukaiseksi, koska osa kansalaisista on suojattu elinaikakertoimen vaikutukselta. Suojauksen piiriin kuuluviksi voidaan katsoa suuriin ikä-

luokkiin kuuluvat kansalaiset. Vuosina 1948 ja 1949 syntyneet, tulevat elinaikakertoimen piiriin, mutta heidän eläkkeissä kertoimen vaikutus on varsin alhainen.

Taulukko 4. Elinaikakertoimeen suhtautuminen toimijoittain (n=97).

kpl	Eläke-järjestelmä	Poliitikko	Virkamies	Asiantuntija	Aktiivinen kansalainen	Toimittaja	Yhteensä
Neutraali	30	1	-	6	-	14	51
Positiivinen	22	-	2	1	-	2	27
Negatiivinen	-	1	-	8	5	5	19
Yhteensä	52	2	2	15	5	21	97

Neutraali suhtautuminen elinaikakertoimeen

Neutraalit artikkelit jakautuivat toimijoiden kesken seuraavasti: järjestelmän edustajilla oli 30, toimittajilla 14, asiantuntijoilla kuusi ja poliitikoilla yksi artikkelia elinaikaker-toimesta. Seuraavaksi muutama sitaatti toimittajilta, jotka esittivät kärkeviä otsikoita sekä toteamuksia ilman, että siihen artikkeleissa sen kummemmin vastattiin, vaan kerrottiin mistä elinaikakertoimessa on kyse.

Elinaikakerroin – keppi vai porkkana? (Mauri Nieminen, 17.7.2005, Tietoaika)⁴

Poliittisesti leikkuri on kätevä: kun se on kerran luotu, eläkkeiden leikkauksia ei tarvitse enää jatkossa perustella äänestäjille, vaan juustohöylä viuhuu kuin näkymättömän käden ohjaamana. (Toimittaja Arno Ahosniemi, 21.2.2005, Presso)

Maamme lakisäätäinen eläketurva on harvinaisen kattava ja takaa käytännössä koko kansalle varsin hyvän eläketurvan. (Eläketiedotuksen johtaja Markku J. Jääskeläinen, TELA, 4.12.2006, Uutispäivä Demari)

Seuraavissa artikkeleissa luotettiin siihen, että lakisäätiset eläkkeet muutoksista huolimatta, takaavat perustoimentulon ja että ne riittävät eläkkeellä olo ajan.

Eläketurvan leikkauksista ei kannata huolestua turhaan. Eläkkeen määrään vaikuttavat esimerkiksi työuran pituus ja palkka, joka voi vaihdella suurestikin työuran aikana työtehtävien mukaan. Siihen voimme kuitenkin luottaa, että lakisäätäinen eläkejärjestelmä takaa perustoimeentulon tulevaisuudessakin. (Toimitusjohtaja Matti Ruohonen, Veritas Henkivakuutus, 13.4.2006, Savon Sanomat)

Jos elinaika pidentyy tilastojen (ei siis arvioiden) mukaan yleisesti, elinaikakerroin alentaa eläkkeen sellaiseksi, että koko eläkeaikana maksettava eläkesumma pysyy elinajan pidentemisestä huolimatta entisellään eli kerätyn suuruisena. Kuukausieläkkeessä tämän voi korvata työskentelemällä pitempään. (Kehityspäällikkö Reijo Vanne, TELA, 5.1.2006, Nykypäivä)

⁴ Suorat sitaattit on erotettu muusta tekstistä omiksi kappaleiksi. Ne on merkitty kursivoidulla tekstillä. Sitaatin perään on merkitty ketä artikkelista on lainattu ja milloin artikkeli on julkaistu ETK:n lehdistökatsauksessa ja mistä lehdestä artikkeli on kopioitu ETK:n lehdistökatsaukseen. Tunnistetiedot on jätetty lukijan nähtäville, koska lehdissä julkaistut artikkelit ovat julkisia ja kaikkien saatavilla. Merkintä (...) tarkoittaa, että lauseesta tai kappaleesta on jätetty pois tekstiä, jota on pidetty aiheen kannalta epäolennaisena.

Työeläkevakuuttajat TELA:n tutkimuksessa (2007) kysyttiin ensimmäistä kertaa valmiutta työskennellä pidempään, jotta elinaikakertoimen eläkkeitä pienentävä vaikutus voidaan kompensoida. Tutkimuksen mukaan vain joka toinen oli valmis vaikuttamaan tähän työskentelemällä pidempään.

Positiivinen suhtautuminen elinaikakertoimeen

Positiiviset artikkelit jakautuivat toimijoiden kesken seuraavasti: järjestelmän edustajilla oli 22, virkamiehillä kaksi, toimittajilla kaksi ja asiantuntijoilla yksi artikkelia elinaikakertoimesta. Tämän aineiston perusteella ei ollut yhtään artikkelia poliitikoilla tai aktiivisilla kansalaisilla.

Millä tavalla sitten positiivisesti elinaikakertoimeen suhtautujat perustelivat kantaansa? Aktiivinen elinaikakertoimen puolestapuhuja oli Eläketurvakeskuksen johtaja Hannu Uusitalo.

Eläkeuudistukseen kuuluva leikkuri – elinaikakerroin – on johtaja Hannu Uusitalon mukaan suuri periaatteellinen muutos nykyiseen. Kertoimella eläke heikkenee automaattisesti, jos jatkossakin suomalaiset elävät kauemmin kuin aikaisempi sukupolvi. (...) Hänen mukaansa kerroin patoaa hyvin eläkemaksujen nousua, mutta sen vaikutukset yksityiselle ihmiselle ovat vähäiset. Koska kerroin lasketaan kaikkien eliniän pidentymisestä, se hyödyttää miehiä hieman enemmän kuin naisia. Miesten elinajan odotetaan jatkossa pidentyvän naisia nopeammin. (Johtaja Hannu Uusitalo, ETK, 16.10.2002, Metro)

Samantyyppisiä puheita oli nähtävissä useammilla elinaikakertoimeen positiivisesti suhtautuvilla. Eläkepääoman riittävyys ja eläkekulujen kasvun hillitseminen nähtiin tärkeänä toimenpiteenä. Kirjoituksissa elinaikakerroin nähtiin myös oikeudenmukaiseksi.

Elinaikakerroin jakaa oikeudenmukaisesti eliniän pidentymisestä aiheutuvan kustannuksen. (Hallitusneuvos Tuulikki Haikarainen, STM, 31.5.2006, Kainuun Sanomat)

Uudistettu eläkejärjestelmä on nuorille oikeudenmukaisempi. Eläketurvan tason ja ajoituksen mitoittaminen on aina valintaa. Vanhempien ja nuorempien ikäluokkien kohtelun arviointi tuntuu juuri nyt julkisessa keskustelussa olevan kovin riippuvainen arvioijan omasta viiteryhmästä ja tavoitteista. Minun mielestä erilaisten tavoitteiden tasapainotuksessa on kuitenkin onnistuttu aika hyvin. (TELAN toimitusjohtaja Esa Swanljung, 21.12.2006, Helsingin Sanomat)

Jonkin verran artikkeleissa tuli myös esille työssä jatkamisen merkitys kompensoimalla elinaikakertoimen vaikutusta.

Lääkkeeksi on kehitetty elinaikakerroin, jolla pienennetään eläkettä, jos elinaika aina vaan pitenee. Kun etuuskien määrä on laissa säädetty ja saman eläkepääoman pitäisi riittää aina vaan pitemmälle eläkeajalle, kustannukset kasvavat. (...) Tämä on perusteltu muutos. Tutkimusten mukaan nimittäin elinaika ei pitene niin, että raihnaiset ja vaikeat loppuvuodet lisääntyisivät, vaan virkeitä ja elinvoimaisia vuosia näyttää tulevan lisää. On kohtuullista edellyttää, että osa tästä ajasta annetaan työelämälle(...) (Eläketurvakeskuksen johtaja Riitta Korpiluoma, 17.2.2005 Kauppalehden liite)

(...) ideana ei ole leikata eläkettä vaan innostaa ihmisiä käyttämään pitenevästä elämästä edes pieni osa työntekoon. (entinen Ilmarisen toimitusjohtaja Kari Puro, 28.12.2006, Taloussanomat)

Eläkejohtaja ei näe sukupolviuusia pian eläköityvien ja nykynuorten välillä. (...) Saa-dakseen saman eläkkeen, on jatkossa työskenneltävä pitempään. Se on elinaikakertoimen hinta. (Ilmarisen toimitusjohtaja Harri Sailas, 29.11.2007, Lapin Kansa)

Artikkeleissa korostui elinaikakertoimen positiivinen vaikutus ensinnäkin keinona eläkemaksujen hillitsemiseksi. Toiseksi eliniän pidentyessä töissä voi jatkaa hiukan pitempään saavuttaakseen saman eläkkeen määrän kuin ennen elinaikakertoimen vaikutusta. Kolmanneksi muutamissa kirjoituksissa tuli esille näkökulma, että työssä jatkavilla eläketurva paranee. Erityisesti Puron ryhmään kuluneet sekä eläkeuudistuksen valmisteluun osallistuneet keskeiset vaikuttajat vakuuttivat yhdessä, että muutokset vahvistavat työeläkejärjestelmän kestävyyttä ja että elinaikakertoimen vaikutukset yksittäiselle ihmiselle ovat vähäiset. Virkamiehet tukivat kirjoituksissaan järjestelmän toimijoita. Myös muutama toimittaja näki eläkeuudistuksen onnistuneena.

Negatiivinen suhtautuminen elinaikakertoimeen

Negatiivisia artikkeleita oli yhteensä 19. Nämä jakautuivat toimijoiden kesken seuraavasti: asiantuntijoilla oli kahdeksan, aktiivisilla kansalaisilla viisi, toimittajilla viisi ja poliitikoilla yksi. Tämän aineiston perusteella ei ollut yhtään artikkelia järjestelmän edustajilla eikä virkamiehillä.

Kielteinen suhtautuminen elinaikakertoimeen ilmeni kahdella tavalla. Ensinnäkin osa oli sitä mieltä, että elinaikakerroin on kokonaisuudessaan huono asia. Toiseksi osa oli sitä mieltä, että elinaikakertoimen vaikutukselta ei olisi kuulunut suojata suuria ikäluokkia. Useampi kirjoittaja oli sitä mieltä, että suuret ikäluokat ovat turvanneet vain oman selustansa nuorempien ikäluokkien kustannuksella.

Eläkkeitä leikkaava elinaikakerroin otetaan käyttöön vasta vuonna 2010, kun suuret ikäluokat ovat pääosin jo eläkkeellä, ja sen johdosta nuorten ikäluokkien eläkerasite nousee. Yksinkertaistettuna nuoren eläke-euro on 80 senttiä, kun 1940-luvulla syntyneellä on 1,6 euroa. (...) Tosiasioiden tiedostamisen jälkeen on käynnistettävä sukupolvien välinen tasa-arvokeskustelu, jossa luetellaan ne velvoitteet ja vastuut, joita kullakin on. Jos näin ei tehdä, pullamössösukupolvi on tosiaan lajinsa viimeinen, ja sukupolvien välinen ketju katkeaa. Samalla eläkelupaukset raukeavat. Jokainen pitää huolen itsestään. Tätäkö Suomessa halutaan? Ja jos halutaan, niin sanottakoon se rehdisti ja avoimesti julki, niin nuoretkin tietävät missä mennään. (Osku Pajamäki, 17.12.2006, Helsingin Sanomat)

Lähi vuosina puhutaan sukupolvien välisestä tulonjaosta todennäköisesti paljon suuremmilla kirjaimilla kuin Pajamäkikään osaa kuvitella. (Toimittaja Juha Ruonala, 13.11.2006 Presso)

Eläkeuudistus on tehty fiksumasti. Nyt eläkeiän kynnyksellä olevat suuret ikäluokat ennättävät hyvin eläkkeelle ennen kuin leikkuri puraisee. (...) Eläkeuudistus merkitsee suurille ikäluokille jättipottia. He maksavat omille vanhemmilleen pienet eläkkeet, itselleen isot ja

maksattavat omat eläkkeensä lapsillaan, jotka tulevat saamaan pienet eläkkeet, mutta joutuvat pysymään työelämässä vanhempiaan pidempään. (Toimittaja Laura Castrén, 2.12.2005, Nykypäivä)

Alan asiantuntijoilta tuli selkeä viesti siitä, ketkä elinaikakerroimen vaikutuksesta joutuvat eniten kärsimään.

Eläkeuudistuksen tuomista muutoksista kärsivät eniten 1960–1980 –luvuilla syntyneet.(...) Elinaikakerroin leikkaa 1960–1980-luvulla syntyneiden eläkkeitä. He eivät kuitenkaan ehdi nauttimaan siitä, että leikkaus aikanaan alentaa eläkemaksuja. (ETLAn tutkimusjohtaja Jukka Lassila, 6.1.2005, Helsingin Sanomat)

Myös järjestelmässä kannetaan huolta elinaikakerroimen vaikutuksesta. Seuraavassa sitaatissa kannettiin huolta työkyvyttömyyseläkeläisistä ja koettiin, että elinaikakerroin eriarvoistaa eläkeläisiä.

Vetoan asiasta päättäviin työmarkkinoihin, että ne miettivät elinaikakerroimen uudestaan työkyvyttömyyseläkettä saavien osalta. Lakiin tulee tehdä tarvittavat korjausesitykset, ettei kukaan joutuisi turhaan kärsimään ja epäoikeudenmukaisesti kohdelluksi. (Toiminnanjohtaja Timo Kokko, Eläkkeensaajien keskusliitto, 12.11.2007, Helsingin Sanomat)

Väitettiin jopa, että eläkeuudistuksen keskeisimmän muuttujan, elinaikakerroimen, vaikutusta ei kerrottu, kun ammattiyhdistysliike ja poliitikot myivät uudistusta suomalaisille 2002. Tämä tuotiin esille muutamissa kirjoituksissa.

Leikkuri on niin salakavala, että ihmiset eivät edes tiedä siitä. Tässä mielessä meidän järjestelmä on ollut vähän pelkurimainen. (Taloustieteen professori Matti Virén, Turun yliopisto, 4.2.2005, Talouselämä)

Mihin perustuu se, että elinaikakerroin ei leikkaa 1950-luvulla syntyneiden eläkkeitä juuri lainkaan, vaikka suuret ikäluokat pääsevät myös nauttimaan elinajan pitenemisestä. Se ei tunnu ihan oikeudenmukaiselta sukupolvien välisen tasa-arvon näkökulmasta. Pelkään pahoin, että nuoret eivät ole edes ymmärtäneet, mitä on tehty. (Puheenjohtaja Lasse Männistö, Suomen ylioppilaskuntien liitto, 28.11.2007, Kauppalehti)

Suomen ylioppilaskuntien liitto peräänkuulutti avointa keskustelua siitä, millä perusteilla nuorten eläkkeitä leikkaava elinaikakerroin oli tehty. Heidän mukaansa keskustelua olisi pitänyt ja pitäisi edelleen käydä nuorten omilla foorumeilla. Tähän saakka keskustelu on ollut asiantuntijoiden ja eläkeasioihin vahvasti vihkiytyneiden hallitsemaa.

Teivo Pentikäinen otti aikanaan kantaa eläkeuudistukseen ja oli sitä mieltä, että hylkäisi elinaikakerroimen laista kokonaan. Hänen mielestään työeläkkeen tarkoitus on antaa kohtuullinen turva sen jälkeen, kun palkka jää pois, mutta elinaikakerroimen käyttöön otolla näin ei tapahdu.

Elinaikakerroimesta tulee eläkkeitä jatkuvasti laskeva automaatti. Kun peräkkäiset alennukset tehdään aina jo aikaisemmin alennettuun eläkkeeseen, alennus vähitellen kasvaa ikään kuin korkoa korolle merkittävän suureksi. Näin etäännyttään siitä tasosta, jota elä-

kesäännöksiä laadittaessa oli pidetty kohtuullisena ja sopivana. (Teivo Pentikäinen, 11.9.2002, Kaleva)

Teivo Pentikäisen mukaan lakiin olisi pitänyt lisätä vaihtoehto, että vain siinä tapauksessa elinaikakerrointa käytetään, jos muita kohtuullisia keinoja ei ole käytettävissä.

Esille tuli myös huoli siitä, että elinaikakerroin on ikäsyrijintää ja että se näin ollen olisi perustuslain yhdenvertaisuutta koskevan 6. §:n vastainen.

Eikö elinaikakertoimen suunnittelun yhteydessä ole kysymys pitkälle ikäsyrijinnästä? Eikö kyse ole niin laajakantoisesta asiasta, että sen osalta tulisi suorittaa jopa kansanäänestys tai ainakin asian johdosta ennen ratkaisua laaja kansalaiskysely? Suomen perustuslain mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Perustuslain yhdenvertaisuutta koskevan 6. §:n mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Eläkeuudistusta koskevaa sopimusta on perustellusti arvosteltu siitä, että siinä on tehty eri-ikäisille perusteiltaan erilaisia ratkaisuja. 2000-luvulle suuntautuvasta kansalaisten perusturva koskevasta lainsäädännöstä tulisi poistaa kaikki viittaukset ikäsyrijintään ja erityisesti kaikki viittaukset, jotka voidaan tulkita vahingollisiksi kannanotoiksi tai ilmauksiksi ihmiselämän luonnollisen jatkuvuuden suhteen. Perustuslain 7. §:n mukaan jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. (Valtiotieteen tohtori, erikoistutkija Seppo Ruotsalainen, 21.10.2002, Helsingin Sanomat)

Aineiston perusteella näyttää siltä, että elinaikakertoimeen kielteisesti suhtautuneet ovat perustelleet kantaansa selkeästi. Huoli sukupolvien välisestä oikeudenmukaisuudesta näyttäisi oikeasti olevan olemassa. Yksi toteamus kuitenkin erottui joukosta ylitse muiden jo ”raflaavuudellaan”.

Periaatteena on, jos et kuole ajoissa, maksa siitä. (Kansanedustaja Eero Akaan-Penttilä, KOK, 31.10.2006, Taloussanommat)

Negatiivisesti suhtautuvien osalta oli näkemyseroja selkeästi nähtävissä niin asiantuntijoissa kuin aktiivissa kansalaisissa. Osa näki ensinnäkin epäoikeudenmukaisena sen, että suuret ikäluokat suojattiin elinaikakertoimen vaikutukselta. Toiseksi osa taas ki, että elinaikakerroin ei ole oikeudenmukainen nuorempia sukupolvia kohtaan. Nähtiin, että työntekijät eivät ole tasavertaisessa asemassa elinaikakertoimen edessä. Varsinkin alkuvaiheessa elinaikakertoimen vaikutus on huomattavasti pienempi kuin tulevaisuudessa, jolloin vaikutus eläkkeeseen on jopa 15–20 prosenttia, jos ei jatka pidempään työelämässä. Kolmantena asiana yhdessä artikkelissa huolta kannettiin työkyvyttömyyseläkkeeltä vanhuuseläkkeelle siirtyvien eläkkeen määrän pienentymisestä elinaikakertoimen johdosta. Eräs aktiivisista kansalaisista ehdottaa elinikäkerrointa. Tämä olisi hänen mielestään yksi keino tasata vaikuttamismahdollisuuksia. Jokaisella olisi niin monta ääntä päätöksenteossa kuin keskimäärin odotettu elinikä olisi. Erot positiivisesti ja negatiivisesti suhtautuvien osalta tulivat esille lähinnä siinä, että positiivisesti suhtautuvat näkivät elinaikakertoimen osana koko uudistusta ja työeläkejärjestelmän

kestävyyttä. Negatiivisesti suhtautuvat näkivät elinaikakertoimen enemmänkin yksittäisenä asiana, kansalaisen eläkettä pienentävänä leikkurina sekä sukupolvien välisenä epäoikeudenmukaisuutena.

Aineiston alkuvaiheessa vuosina 2002 ja 2003 oli nähtävissä, että elinaikakertoimen merkitystä ei ollut vielä täysin ymmärretty. Jonkin verran oli asiavirheellistä tietoa ja jonkin verran sekaannusta esimerkiksi eläkemaksuihin. Tiedon lisääntyessä asia selkeästi tarkentui ja siitä osattiin kirjoittaa tarkemmin. Järjestelmän ja asiantuntijoiden osalta tietämys artikkeleissa oli asiantuntevaa. Jonkin verran elinaikakerroin nähtiin vaikeana ongelmana sukupolvinäkökulmasta, jolloin esille tuli oikeudenmukaisuus sukupolvien välillä. Perustuslain omaisuudensuojan näkökulmasta kukaan ei käsitellyt aihetta näissä kirjoituksissa. Se että jo ansaittuun eläkkeeseen sovelletaan elinaikakerrointa, olisi luultu aiheuttavan keskustelua. Mutta toisaalta omaisuudensuojaa suhteessa elinaikakerrotimeen ei ole tuotu mitenkään esille, joten kansalaisten tietoisuus asiasta voi olla huono.

7 YHTEENVETOA JA LOPUKSI

Eläkkeen määrään vaikuttava elinaikakerroin–keskustelu on yhteiskunnallisesti tärkeää. Tulevien eläkeläisten olisi hyvä tietää ja ymmärtää mistä heidän eläkkeensä koostuu ja mitkä tekijät siihen vaikuttavat. Tutkimuksen perusteella on nähtävissä, että nuoret aikuiset eivät ole vielä kovinkaan aktiivisesti heränneet keskustelemaan elinaikakertoi-
mesta. Ensinnäkin siksi, että elinaikakerroin tuotiin eläkeuudistuksen yhteydessä siitä etukäteen mitään mainitsematta. Toiseksi elinaikakerrointa aletaan käyttää vasta vuonna 2010, jolloin asia konkretisoituu tavallisille kansalaisille. Kolmanneksi ymmärryksen puute elinaikakertoimen vaikutuksista saattoi edistää elinaikakertoimen läpimenoa. Neljänneksi nuoremmat sukupolvet eivät ole yleensä kiinnostuneita eläkkeistä ennen kuin lähempänä eläkeikää.

Tutkimuksen perusteella voi todeta, että artikkeleissa muita useammin esiintyi erityisesti järjestelmän toimijoista ETK. Järjestelmän toimijat olivat myös muita toimijoita aloitteellisempia, joskin elinaikakertoimen pitkän tähtäimen vaikutuksia ei tarkastelujakson alkupuolella tuotu esille. Aluksi esiteltiin elinaikakertoimen lyhyen tähtäimen vaikutuksia eläkkeisiin, jotka ovat varsin pieniä alkuvaiheessa. Eläkelaitokset ja TELA esiintyivät jonkun verran artikkeleissa. Poliitikkojen ja virkamiesten edustus artikkeleissa oli vähäinen. Asiantuntijoiden edustus jakautui laajasti. ETLA:n edustus oli artikkeleissa suurin ja seuraavaksi eniten oli Palkansaaajien tutkimuslaitoksella ja Veronmaksajien

keskusliitolla. Aktiiviset kansalaiset olivat pääosin nuoremman sukupolven edustajia ja heidän kirjoittelussaan oli kriittinen ote elinaikakerrointa kohtaan ja he pyrkivät avaamaan keskustelua elinaikakertoimesta. Kirjoittelusta puuttuivat kokonaan mm. Kuntien eläkevakuutus, Valtiokonttori sekä osa suurista eläkelaitoksista kuten Varma. Työntekijäjärjestöjen edustus oli myös yllättävän vähäinen.

Elinaikakertoimeen suhtauduttiin artikkeleissa pääosin neutraalisti. Neutraalisti suhtautuvat eivät ottaneet kantaa elinaikakertoimen puolesta tai vastaan, vaan kertoivat siitä, mikä elinaikakerroin on. Elinaikakertoimeen positiivisesti suhtautuvia oli reilut neljäsosa ja negatiivisesti suhtautuvia viidesosa. Positiivisesti elinaikakertoimeen suhtautuvat näkivät elinaikakertoimen hillitsevän eläkemaksujen nousua ja se koettiin oikeudenmukaiseksi eliniän pidentyessä. Myös työssä jatkamisen merkitystä korostettiin. Elinaikakertoimeen suhtauduttiin kielteisesti kahdella tavalla. Osan mielestä elinaikakerroin oli kokonaan huono asia ja osan mielestä elinaikakertoimen vaikutukselta ei olisi kuulunut suojata suuria ikäluokkia. Useampi kirjoittaja oli sitä mieltä, että suuret ikäluokat ovat turvanneet vain oman selustansa nuorempien ikäluokkien kustannuksella.

Asiantuntijoiden mielestä elinaikakertoimen vaikutuksista tulevat eniten kärsimään 1960–1980 –luvulla syntyneet. Elinaikakerroin leikkaa heidän eläkkeitä, mutta he eivät ehdi kokemaan sitä, että leikkaus aikanaan alentaa eläkemaksuja. Artikkeleissa peräänkuulutettiin avointa keskustelua siitä millä perusteilla eläkkeitä leikkaava elinaikakerroin on tehty. Tähän saakka keskustelu on nähty lähinnä asiantuntijoiden ja eläkeasioihin vahvasti vihkiytyneiden hallitsemana. Ilmaistiin myös huoli siitä, että elinaikakertoimen käyttöönotolla ei tapahdu työeläkkeen kohtuullista turvaa eläkkeelle jäädessä. Esille tuli myös huoli elinaikakerroin aiheuttaa ikäsyryntää, koska siinä on tehty erikäisille perusteiltaan erilaisia ratkaisuja. Näyttäisi siltä, että huoli sukupolvien välisestä oikeudenmukaisuudesta on oikeasti olemassa.

Näkemyseroja positiivisesti ja negatiivisesti suhtautuvien osalta ilmeni siten, että positiivisesti suhtautuvat näkivät elinaikakertoimen osana koko eläkeuudistusta ja työeläkejärjestelmän kestävyyttä. Negatiivisesti suhtautuvat kokivat elinaikakertoimen enemmänkin yksittäisenä asiana, kansalaisten eläkettä pienentävänä leikkurina ja sukupolvien välisenä epäoikeudenmukaisuutena. Elinaikakerroin keskustelussa katveeseen jäi melkein kokonaan erot miesten ja naisten eliniän pidentymisestä ja sen vaikutuksista elinaikakertoimeen. Myöskään perustuslain omaisuudensuojan näkökulmasta ei kukaan käsitellyt aihetta.

Lopuksi

Eläkepolitiikka muuttui 1990-luvun laman seurauksena ja ikärakenteen muutoksesta. Havahduttiin näköpiirissä olevasta ikääntymiskehityksestä. Tavoitteeksi asetettiin rajoittaa eläkeläisten lukumäärän kasvua ja menojen nousua. Eläkepolitiikan keskeisimpiä tavoitteita on eläkkeelle siirtymisen myöhentäminen ja elinajan odotteen jatkuvaan kasvuun varautuminen. Puron eläketyöryhmä (työmarkkinajärjestöjen neuvottelukunta) otti 1990-luvun alkaessa tehtäväkseen koko TEL-järjestelmän perusremontin. Ensitöikseen ryhmä järjesti työntekijöille työeläkemaxun. Sittemmin se on monin tavoin heikentänyt työntekijöiden eläkkeitä, mutta myös parantanut niitä. Puron ryhmä yllätti tuomalla elinaikakertoimen eläkeuudistuksen loppurutistuksissa. Tämän tarkoituksena on eliminoida eläkemenojen kasvua elinajan pidentyessä.

Eläkeuudistus tehtiin monien kompromissien summana. Viime metreillä Akava hylkäsi eläkeratkaisun, koska se katsoi sen kohtelevan koulutettuja palkansaajia huonommin kuin muita. Suomalaisessa eläkepoliittisessa päätöksenteossa voidaan nähdä suhteellisen suppea työmarkkinajärjestöjen ja poliittisen johdon ryhmä, jotka ovat tehneet eläkepolitiikan keskeiset ratkaisut. Elinaikakerrointa suunniteltaessa kansalaisten mielipidettä poliittiseen päätöksentekoon ei kysely, eikä liioin kansalaisjärjestöjen tai painostusryhmienkään. Demokratia poliittisessa päätöksenteossa katsottiin toteutuneen, vaikka yksi työmarkkinajärjestöistä oli eläkeuudistuksen keskeisestä sisällöstä eri mieltä.

Tutkimuksen perusteella näyttää siltä, että kansalaiset eivät kovin hyvin tiedä mikä elinaikakerroin on ja miten se vaikuttaa heidän tuleviin eläkkeisiin. Nuoremmat sukupolvet eivät ole yleensä kiinnostuneita eläkkeistä ennen kuin lähempänä eläkeikää. Ongelmalliseksi elinaikakerroin muodostuu perustuslain omaisuudensuojan näkökulmasta. Omaisuudensuojan mukaan jo ansaittu etuus on eräänlainen palkan siirto eläkeikään ja tämä tarkoittaa, ettei eläke-etuuksia voi heikentää taannehtivasti. Elinaikakertoimen voidaan kuitenkin nähdä vaikuttavan jo ansaittuihin eläkkeisiin, koska elinaikakerroin lasketaan kaikista ansaituista työeläkkeistä. Perustuslakivaliokunta kuitenkin näkee asian eri tavalla. Se on perusteluissaan tuonut esille, että eläkeoikeuksien perustuslainsuojassa on kysymys nimenomaan ansaituksi katsotusta konkreettisesta edusta, eikä niinkään tietyn voimassa olevan eläkejärjestelmän suojaamisesta. Koska eläkejärjestelmää on eläkeuudistuksen yhteydessä muutettu, jo ansaitulla eläke-etuudella ei ole merkitystä. On mielenkiintoista kuinka sama asia voidaan tulkita eri näkökulmasta eri tavalla.

Oikeudenmukaisuus koetaan monilla eri tavoilla ja sen mittaaminen on vaikeaa. Eläkeuudistuksen yhteydessä on puhuttu sukupolvien välisestä oikeudenmukaisuudesta. Elin-aikakertoimen osalta on nähty epäoikeudenmukaisena se, että suuret ikäluokat on suojattu elinaikakertoimen vaikutukselta, mutta seuraavia sukupolvia se on laitettu koskemaan. Suurten ikäluokkien edustus vallan eliiteissä on suuri ja koko väestössäkkin tämä ikäluokka on poliittisesti aktiivisimpia. Puronkin eläketyöryhmän jäsenet kuuluvat pääosin suuriin ikäluokkiin. Sukupolvea yhdistävä habitus muovaa monin tavoin yhteinen kokemusmaailma. Juuri tällä tasolla ihmiset osallistuvat tiedostamattaankin yhteiskunnan muuttamiseen. Tasa-arvo on sosiaalipolitiikan keskeisimpiä arvoperusteita. Tämä voidaan ymmärtää sosiaalipolitiikan oikeuttamisperusteeksi. Elin-aikakerrointa ei kuitenkaan sovelleta sukupuolien mukaan, vaan kerroin on miehille ja naisille sama. Naiset ovat kuitenkin perinteisesti eläneet kauemmin kuin miehet. Tilastojen ja ennusteiden mukaan miesten elinajan odote kasvaa kuitenkin naisten elinajan odotetta hieman enemmän. Tämä tarkoittaa, että tulevina vuosina miehet hyötyisivät naisten maltillisemmasta elinajan odotteen kasvusta, eli miehet kirivät naisia kiinni. Ero elinajan odotteen kasvussa miesten ja naisten välillä on verrattain pieni, joten saman elinaikakertoimen käytöstä ei aiheudu suurta hyötyä tai menetystä kummallekaan sukupuolelle.

Joukkotiedotusvälineiden rooli yhteiskunnallisessa keskustelussa voi olla merkittävä. Näiden kautta välittyy laajasti tietoa yhteiskunnallisista asioista kuten elinaikakerroimesta. Tässä tutkimuksessa yksistään toimittajien kirjoittamien artikkelien osuus oli toiseksi suurin. Osa toimittajista otti kantaa elinaikakerroimeen. Hiukan yli viidesosa toimittajista suhtautui elinaikakerroimeen negatiivisesti ja kymmenesosa toimittajista suhtautui positiivisesti. Millainen valta joukkotiedotusvälineillä on suhteessa elinaikakerroimeen? Sitä on tutkimustuloksellisesti vaikea sanoa, koska asiaa ei tarkemmin tässä tutkimuksessa mitattu. Sen verran voisi todeta, että tiedotusvälineillä on tietenkin valta valita esimerkiksi millaisia artikkeleita lehdissä julkaistaan ja mistä näkökulmasta asioita tarkastellaan.

Tosiasia kuitenkin näyttäisi olevan se, että elinikä on pidentynyt ja ennusteiden mukaan pitenee koko ajan. Tavalla tai toisella eläkkeiden riittävyteen on varauduttava. Suomessa siihen on varauduttu muun muassa elinaikakertoimen käyttöönotolla, eläkemaksujen nostamisella pitkällä tähtäimellä sekä joustavalla vanhuuseläkeiällä 63–68 ikävuoden välillä. Elin-aikakerroin voidaan lähinnä nähdä hyvinvointivaltion etuuksien, tässä tapauksessa eläkkeiden karsimisen politiikkana. Piersonin hyvinvointivaltion leikkausten tarkastelu näkee kansalaisilla tässä suhteessa negatiivisen harhan. Kansalaiset

vastustavat elämänmuutonsa muuttamista, tässä tapauksessa eläke-etuuksien. Tämä joh-
tuu Piersonin mukaan siitä, että leikkausten vastaanottaminen on kansalaisille vaikeaa,
koska menetykset omassa eläkkeessä voivat olla tuntuvia. Yleensäkin vakiintuneiden
etujen pois ottaminen kansalaisilta on poliittisesti eri asia kuin uusien etuuksien antami-
nen. Piersonin mukaan akuutti talouden kriisi on niitä ainoita tilanteita, jossa leikkauk-
set voivat tulla hyväksytyksi. Tämä näyttäisi sopivan Suomen 1990-luvun laman aikai-
seen ja sen jälkeiseen karsinnan politiikkaan, joka on kuitenkin joidenkin etuuksien
osalta jatkunut myös 2000-luvulle. Näyttäisi siltä, että Suomessa on käytetty Piersonin
mukaan leikkauksia helpottavista strategioista häivytystrategiaa ja hajotusstrategiaa.
Häivytystrategiassa muutoksia myöhennetään, piilotetaan, ositetaan ja vähätellään.
Muutoksia perustellaan välttämättömyyksinä, vaikka ne ovat harjoitetun politiikan seu-
rauksia. Hajotusstrategiassa intressiryhmät asetetaan vastakkain niin, että osa hyöttyy ja
osa häviää muutoksessa.

1990-luvun muutokset työeläkkeisiin olivat Palierin mukaan toisen asteen leikkauksia,
jossa muutettiin eläkkeiden tasoja ja määräytymisperusteita. Kyseessä on ns. polkuriip-
puvuusmuutos, jossa työeläkkeen eläkepalkan laskentaa uudistettiin, mutta itse järjes-
telmä ei oleellisilta osin muuttunut. 2000-luvun eläkeuudistuksessa ja TyEL:ssä toteu-
tettiin jo kolmannen asteen muutokset, jossa koko työeläkejärjestelmä koki perusteelli-
sen muutoksen. Suomessa eläkepolitiikan karsinnat ovat kuitenkin menneet läpi ilman,
että asioista olisi noustu barrikadeille osoittamaan mieltä. Suomalaiset tuntuvat ottavan
muutokset maltillisemmin, jonkun verran keskustelua käyden. Eläkeläiset ovat olleet
ehkä aktiivisimmasta päästä. Heissä mm. kansaneläkkeen pohjaosanleikkaus on herättä-
nyt aktiivista keskustelua. Tässä voisikin huomata, että keskustelua syntyy heidän osal-
taan, joita leikkaus tai muutos konkreettisesti sillä hetkellä koskettaa.

Elinaikakerroimesta keskusteltiin siis varsin maltillisesti. Järjestelmän edustajat toivat
elinaikakerrointa esille positiivisempia asioita korostaen. Jonkun verran ovat aktiivisia
tietyt asiantuntijat, jotka kommentoivat elinaikakerrointa sekä sen vaikutuksia. Muuta-
mia aktiivisia nuoria kansalaisia löytyy, jotka haluaisivat herättää keskustelua elinaika-
kerroimesta. Varsinkin tutkimusaineiston tuoreimmissa artikkeleissa on nähtävissä, että
kiinnostus on heräämässä. Lehtikirjoittelua edelleen tarkkaan seuranneena voin huomi-
oida, että vuoden 2008 alkupuolella keskustelu on selvästi ollut lehtien palstoilla. Mie-
lenkiintoisia keskusteluja tulee toivottavasti myös olemaan ainakin vuodesta 2010
eteenpäin, jolloin elinaikakerroin konkreettisesti koskettaa ensimmäisiä eläkeläisiä. He-
rättääkö se sitten keskustelua vain heidän osalta, jää nähtäväksi.

LÄHTEET

- Biström, P. & Elo, K. & Klaavo, T. & Risku, I. & Sihvonen, H. 2007. Lakisääteiset eläkkeet. Pitkän aikavälin laskelmat 2007. Eläketurvakeskuksen raportteja 2007:2. Helsinki.
- Borg, O. 1964. Suomen puolueideologiat. Periaateohjelmien sisältöanalyttinen vertailu sekä katsaus niiden historialliseen taustaan ja syntyprosessiin. Vammalan kirjapaino Oy.
- Bourdieu, P. 1996. The State Nobility. Elite Schools in the Fields of Power. Cambridge.
- Elinaikakerroin-koulutus 15.3.2007. Eläketurvakeskus.
- Eläketurvakeskuksen lehdistötiedote 10.6.2003.
- Eläketurvakeskuksen monisteita 2002:40. Arvioita työmarkkinajärjestöjen yksityisalojen eläkeuudistuksen vaikutuksista. Helsinki.
- Eläketurvakeskus 2007. Elinaikakerroin ja työskentely, ennuste 2007. Suunnitteluosasto.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere.
- Forma, P. & Kallio, J. & Pirttilä, J. & Uusitalo, R. 2007. Kuinka hyvinvointivaltio pelastetaan? Tutkimus kansalaisten sosiaaliturvaa koskevista mielipiteistä ja valinnoista. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 89. Kelan tutkimusosasto. Helsinki.
- Green-Pendersen, C. & Haverland, M. 2002. The New Politics and Scholarship of the Welfare State. *Journal of European Social Policy*. 45-51
- Heikkilä, M. & Uusitalo, H. toim. 1997. Leikkausten hinta. Tutkimuksia sosiaaliturvan leikkauksista ja niiden vaikutuksista 1990-luvun Suomessa. STAKES, raportteja 208. Saarijärvi.
- Julkunen, R. 2001. Suunnanmuutos. 1990-luvun sosiaalipoliittinen reformi Suomessa. Tampere.
- Julkunen, R. 2003. Uusinstitutionalismiin jäljillä. Teoksessa Saari, J. toim. 2003. Instituutiot ja sosiaalipoliittikka. Johdatus institutionaalisen muutoksen tutkimiseen. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. Helsinki. 19-40.
- Julkunen, R. 2005. Hyvinvointivaltion uusi politiikka. Paul Piersonin historiallinen institutionalismi. Teoksessa Saari, J. toim. 2005. Hyvinvointivaltio. Suomen mallia analysoimassa. Sosiaalipoliittisen yhdistyksen tutkimuksia nro 60. Helsinki. 332-359.
- Kangas, O. 1986. Luokkaintressit ja hyvinvointivaltio: sisältöanalyttinen tarkastelu suurimpien puolueiden ja etujärjestöjen sosiaalipoliittisista kannanotoista. Helsingin kauppakorkeakoulun julkaisuja. D, ISSN 0356-8164; 84.
- Kangas, O. 2002. Muutos ja pysyvyys: miksi toiset sosiaalipoliittiset järjestelmät ovat pysyvämpiä kuin toiset? Teoksessa Blomberg toim. & Hannikainen & Kettunen 2002. Lamakirja. Näkökulmia 1990-luvun talouskriisiin ja sen historiallisiin konteksteihin. 233-254.
- Kannisto, J. & Klaavo, T. & Rantala, J. & Uusitalo, H. 2003. Missä iässä eläkkeelle? Raportti työeläkkeelle siirtymisen iästä ja sen mittaamisesta. Eläketurvakeskuksen raportteja 32. Helsinki.
- Karisto, A. toim. 2005. Suuret ikäluokat. Jyväskylä.
- Kiander J. & Vartia P. 1998. Suuri lama. Suomen 1990-luvun kriisi ja talouspoliittinen keskustelu. Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos. Sarja B 143. Helsinki.
- Korpi, W. & Palme, J. 2003. New Politics and Class Politics in the Context of Austerity and Globalisation: Welfare State Regress in 18 Countries 1975-1995. *American Political Science Review*. 425-446.
- Koski, M. 2003. Ongelmia sekä ratkaisuja 40-vuotiaan järjestelmän kriiseihin. Eläkepoliittinen lehdistökirjoittelu vuosituhatosen vaihteessa. Turun yliopisto. Sosiaalipoliittikan laitos. Pro gradu – tutkielma.

- Kyngäs, H & Vanhanen, L. 1999. Sisällön analyysi. *Hoitotiede* 11.
- Lassila, A. 2002. Koko työura eläkkeen perustaksi vuonna 2005. *Työeläke* 2002:2.
- Lindell, C. 1999. Elinaika pitenee – miten käy eläkeiän? Eläketyöryhmän muistio. Eläketurvakeskuksen raportteja 1999:18. Helsinki.
- Lindell, C. 2003. Elinaikakerroin hillitsee eläkemenojen kasvua. *Työeläke* 2003:3.
- Mäkelä, T. 1999. Empiirinen sosiaalitutkimus. *Filosofia ja metodologia*. Porvoo.
- Paloheimo H.; Wiberg M. 1997. *Politiikan perusteet*.
- Pierson, P. 1994. *Dismantling the Welfare State? Reagan, Thatcher and Politics of Retrenchment*. Cambridge.
- Pierson, P. 1996. *The New Politics of the Welfare State*. *World Politics* 48.
- Pierson, P. 2001a. *Post-Industrial Pressures on The Mature Welfare State*. Teoksessa Pierson, P. toim. 2001. *The New Politics of the Welfare State*. Oxford. 80-106
- Pierson, P. 2001b. *Coping with Permanent Austerity: Welfare State Restructuring in Affluent Democracies*. Teoksessa Pierson, P. toim. 2001. *The New Politics of the Welfare State*. Oxford. 410-455.
- Pietä, V. 1973. *Sisällön erittely*. Helsinki.
- Purhonen, S. 2007. *Sukupolvien ongelma. Tutkielma käsitteestä, sukupolvi-tietoisuudesta ja suurista ikäluokista*. Akateeminen väitöskirja. Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen tutkimuksia nro 251.
- Pääministeri Paavo Lipposen hallituksen ohjelma 1995. <http://www.valtioneuvosto.fi>. 1.08.2007.
- Pääministeri Paavo Lipposen II hallituksen ohjelma 1999. <http://www.valtioneuvosto.fi>. 1.08.2007.
- Pääministeri Matti Vanhasen hallituksen ohjelma 2003. <http://www.valtioneuvosto.fi>. 1.08.2007.
- Rantala, J. 2007. SYL huolestui eläkeleikkauksista. *Kauppalehti* 28.11.2007.
- Raunio, K. 1999. *Sosiaalipolitiikan lähtökohdat*. Tampere.
- Rawls, J. 1988. *Oikeudenmukaisuusteoria*. Suomennos Pusiainen, T. Juva.
- Rawls, J. 1972. *A Theory of Justice*. Oxford University. Oxford.
- Ritakallio, V-M. 1993. *Johdatus sosiaalipoliittiseen tutkimukseen*. Turun yliopisto. Sosiaalipolitiikan laitos. Sarja C:7. Turku.
- Roos, J.P. 1987. *Suomalainen elämä. Tutkimus tavallisten suomalaisten elämänkerroista*. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Hämeenlinna.
- Ruostesaari, I. 2003. *Valta murroksessa*. WSOY. Vantaa.
- SOMERA-toimikunnan mietintö. Sosiaali- ja terveysministeriö. Komiteamietintö 2002:4.
- Sopimus yksityisalojen työeläkkeiden kehittämisestä 2001.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2001. *Sosiaali- ja terveyspolitiikan strategiat 2010 – kohti sosiaalisesti kestävä ja taloudellisesti elinvoimaista yhteiskuntaa*.
- Svallfors, S. 1996. *Välfärdsstatens moraliska ekonomi*.
- Toivonen, T. 1999. *Empiirinen sosiaalitutkimus. Filosofia ja metodologia*. Porvoo.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2004. *Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi*.
- Tuominen, E. toim. 2004. *Eläkeuudistus ja ikääntyvien työssä jatkamisaikeet*. Helsinki.

- Tuominen, E. 2002. Arvio yksityisalojen työeläkeuudistuksen sukupuolivaikutuksista. Eläketurvakeskuksen monisteita 41. Helsinki.
- Tuori, K. 2000. Sosiaalioikeus. Helsinki.
- Uusitalo, H. 2001. Tiede, tutkimus ja tutkielma. Johdatus tutkielman maailmaan. Juva.
- Uusitalo, H. 2007 Sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus ja eläkepolitiikka. Teoksessa Saari, J. & Yeung, A. toim. 2007. Oikeudenmukaisuus hyvinvointivaltiossa. 298-315.
- Valtiovarainministeriö 2001. Talouspolitiikan lähivuosien haasteita. Taloudelliset ja talouspoliittiset katsaukset 3/2001.
- Väyrynen, R. 2005. Puolueet ja työeläkeuudistus – konsensus vai poliittiset rintamalinjat? Sisällön erittely eduskuntakäsittelyn puheenvuoroista. Turun yliopisto. Sosiaalipolitiikan laitos. Pro gradu – tutkielma.

Lainsäädäntö

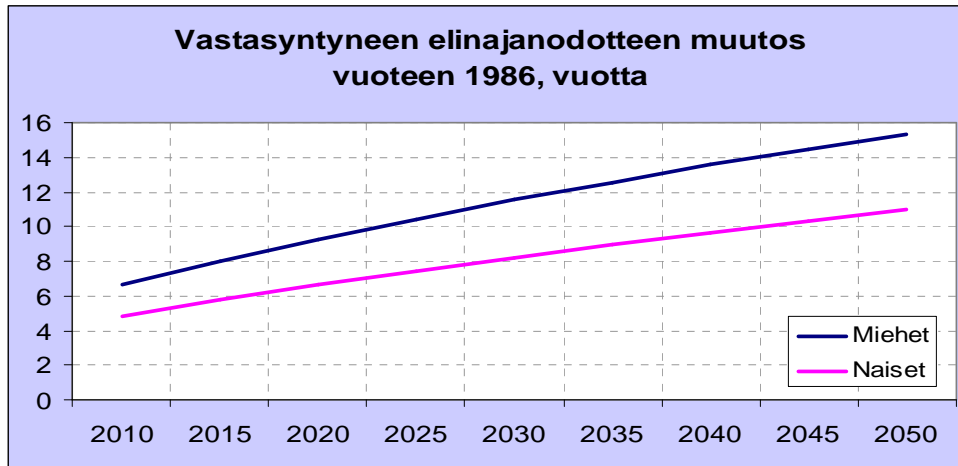
Perustuslakivaliokunnan lausunto 60/2002

Työntekijän eläkelaki TyEL 83 §

LIITTEET

LIITE 1

Elinajan odotteen muutos vuosina naisilla ja miehillä.

Kuvio 4. Elinajan odote.

Lähde: Eläketurvakeskus 2007

Taulukko 5. Työeläkeuudistuksen keskeiset piirteet 2005.

Laji	Ennen 2005	2005 jälkeen
Elinaikakerroin	Ei	Kyllä
Eläkkeen karttuminen	Työssäoloaika. Palkattomilta jaksoilta yhden vuoden sääntö	Laajemmin ja paremmin sekä työuran alussa ja lopussa ja kattavammin palkattomilta jaksoilta
Eläkkeen karttumisen ikäraajat	23 – 65	18 – 68
Eläkkeen perusteena oleva TEL/TyEL-ansio	Työsuhteen 10 viimeisen vuoden keskiansio	Koko työuran keskiansio
Eläkkeen karttumis%		
– 52	1,5	1,5
53 – 59	1,5	1,9
60 – 62	2,5	1,9
63 – 65	2,5	4,5
65 - 68	-	4,5
Korotettu työeläkemaksu 53 vuotta täyttäneille	Ei	Kyllä
Yksilöllinen varhaiseläke	60	Lakkautetaan (Oikeutettuja edelleen ennen vuotta 1944 syntyneet palkansaa- jat ja yrittäjät)
Työkyvyttömyyseläke	65 vuoden ikään asti ehdot täyt- täville	63 vuoden ikään asti ehdot täyt- täville (Vuonna 1944 ja sen jälkeen syntyneille sovelletaan lievempiä ehtoja 60 ikävuodesta alkaen)
Työttömyyseläke	60	Lakkautetaan niiltä, jotka ovat

		syntyneet vuonna 1950 tai sen jälkeen
Osa-aikaeläke	56	58 vuonna 1947 ja sen jälkeen syntyneillä
Vanhuuseläke	65	63 – 68
Varhennettu vanhuuseläke	60	62 (Vuonna 1944 ja sitä ennen syntyneillä varhennetun vanhuuseläkkeen alaikärajana säilyy 60)
Etuuksien yhteensovitus	Kyllä	Ei
Indeksit		
Työikäiset	Palkat 50 / hinnat 50	Palkat 80 / hinnat 20
Eläkeläiset	Palkat 50 / hinnat 50	Palkat 20 / hinnat 80

Lähde: Tiedot kerätty www.etk.fi ja www.tyoelake.fi

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa:

pj. Paula Kokkonen / kok

vpj. Riitta Prusti / sd

jäs. Tuija Brax / vihr

Klaus Hellberg / sd

Gunnar Jansson / r

Jouko Jääskeläinen / kd

Saara Karhu / sd

Marjukka Karttunen / kok

Jouni Lehtimäki / kok

Johannes Leppänen / kesk

Pekka Nousiainen / kesk

Heli Paasio / sd

Osmo Puhakka / kesk

Pekka Ravi / kok

Markku Rosso / kesk

Ilkka Taipale / sd

Valiokuntaneuvos Jarmo Vuorinen / valiokunnan sihteeri

Valiokunnassa kuultavina ovat olleet seuraavat asiantuntijat:

Hallitusneuvos Tuulikki Haikarainen, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö

Toimitusjohtaja Kari Puro, Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmarinen

Johtaja Riitta Korpiluoma, Eläketurvakeskus

Johtaja Matti Leppälä, Työeläkevakuuttajat TELA ry

Oikeustieteen lisensiaatti (väit.) Pentti Arajärvi

Professori Mikael Hildén

Professori Olli Mäenpää

Oikeustieteen lisensiaatti Maija Sakslin

Professori Martin Scheinin

Professori Veli-Pekka Viljanen

Lähde: Perustuslakivaliokunnan lausunto 60/2002 vp

Taulukko 6. Aineiston luokittelurunko.

Nro	Lehti	Toimija	Lehtityyppi	Talous	Poliittisuus	Suhtautuminen	Kanta	Hlö / Yritys

Luokittelurungon koodausnumerot:

Toimija:	Eläkejärjestelmä = 1
	Poliitikko = 2
	Virkamies = 3
	Asiantuntija = 4
	Kansalainen = 5
	Toimittaja = 6

Lehtityyppi:	Sanomalehti = 1
	Aikakauslehti = 2
	Ammattilehti = 3
	Sähköinen = 4

Talouslehti	Kyllä=1
	Ei=2

Lehden poliittinen tausta:	Sitoutumaton = 1
	Kokoomus = 2
	Keskusta = 3
	Vasemmisto= 4
	SDP = 5
	RKP = 6
	Muut puolueet = 7

Elinaikakertoimeen suhtautuminen:	Positiivinen = 1
	Neutraali = 2
	Negatiivinen = 3

Taulukko 7. Tutkimuksen lehdet (n=47), artikkelien lukumäärä (n=97) ja lehtityyppi.

Lehti	Artikkelien lm	Lehtityyppi	Lehti	Artikkelien lm	Lehtityyppi
Aamulehti	3	Sanomalehti	Metro	1	Sanomalehti
Ahjo	1	Ammattilehti	Nykypäivä	4	Sanomalehti/KOK
Etelä-Saimaa	1	Sanomalehti	OP-lehti	1	Aikakauslehti
Etelä-Suomen Sanomat	1	Sanomalehti	Palvelutyönantaja	2	Aikakauslehti
ET-lehti	3	Aikakauslehti	Pohjalainen	2	Sanomalehti
Helsingin Henki	1	Aikakauslehti	Presso	2	Aikakauslehti
HS	11	Sanomalehti	Prima	1	Aikakauslehti/talous
HbL	1	Sanomalehti	Savon Sanomat	3	Sanomalehti
Ilkka	2	Sanomalehti	Socius	1	Aikakauslehti
Kainuun Sanomat	1	Sanomalehti	Suomenmaa	1	Sanomalehti/KESK
Kaleva	4	Sanomalehti	Suomen Silta	1	Aikakauslehti
Kansan Uutiset	4	Sanomalehti/VAS	Särmä	1	Ammattilehti
Karjalainen	1	Sanomalehti	Talouselämä	1	Aikakauslehti/talous
Kauppalehti	2	Sanomalehti/talous	Talous & Yhteiskunta	1	Aikakauslehti/talous
Kirjatyö	1	Ammattilehti	Taloussanomat	9	Sanomalehti/talous
Kiteet	1	Ammattilehti	Taloustaito	2	Aikakauslehti/talous
Kotiliesi	2	Aikakauslehti	Tietoaika	1	Aikakauslehti/talous
Lakimiesuutiset	1	Ammattilehti	Tilisanomat	1	Ammattilehti
Lapin Kansa	2	Sanomalehti	Tradenomi	1	Ammattilehti
Lapin Kansan verk- kolehti	1	Sähköinen	Turun Sanomat	2	Sanomalehti
Länsi-Savo	1	Sanomalehti	Työeläke.fi	1	Sähköinen
Länsi-Savon verk- kolehti	1	Sähköinen	Uutispäivä Demari	2	Sanomalehti/SDP
Meteli	1	Ammattilehti	Valtti	1	Ammattilehti
			Vakuutusväki	1	Ammattilehti

Toimijat, jotka esiintyvät aineiston artikkeleissa. Huom. Useampi toimija on esiintynyt samassa artikkelissa, joten tässä esiintyvät lukumäärät eivät muodosta aineiston artikkelien yhteismäärää.

<u>Eläkejärjestelmä</u>		
<u>ETK:n toimijat:</u> Biström Peter, 1 Hedman Taina, 1 Ilmakunnas Seija, 1 Hietaniemi Marjukka, 1 Kontio Kimmo, 2 Korpiluoma Riitta, 3 Lehtonen Seija, 1 Lillqvist Babro, 1 Lindell Christina, 1 Pietiläinen Seppo, 2 Rantala Jukka, 2 Risku Ismo, 1 Tuominen Eila, 3 Uusitalo Hannu, 7 Vauhkonen Jussi, 1 ETK, 5	<u>TELA:n toimijat:</u> Jääskeläinen Markku J., 1 Swanlung Esa, 4 Vanne Reijo, 2 TELA, 2 <u>Eläkelaitokset:</u> Hietikko Mauno (Eläke-Fennia), 1 Laine Olli-Pekka (Eläke-Tapiola), 1 Sailas Harri (Ilmarinen), 1 Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Etera, 1 Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Fennia, 1 Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Tapiola, 1 LEL-Työeläkekassa, 1 Työeläkelaitokset, 2 <u>Pientyöntäjien toimija:</u> Koponen Markku, 2	<u>EK:n toimijat:</u> Laatunen Lasse, 1 Rauramo Jarkko, 1 <u>SAK:n toimijat:</u> Ihalainen Lauri, 1 Parmanne Pertti, 1 <u>Muut toimijat:</u> Puro Kari, 1 Rantahalvari Vesa (sosiaali- poliittinen asiamies / Palvelu- työntajat ry), 1
<u>Poliitikko</u> Akaan-Penttilä Eero, 2	<u>Asiantuntija</u> <u>ETLA:n toimijat:</u> Korkman Sixten, 1 Lassila Jukka, 3 Määttänen Niku, 1 Valkonen Tarmo, 2 <u>PT:n toimijat:</u> Kiander Jakko, 1 Lilja Reija, 1 <u>Veronmaksajien keskusliiton toimija:</u> Lehtinen Teemu, 1 Veronmaksajien Keskusliitto, 1 <u>Muut toimijat:</u> Kokko Timo (Eläkkeensaajien kes- kusliitto), 1 Mattheiszen Leena (Helsingin kau- punkki), 1 Nieminen Mauri (Tilastokeskus), 1 Pentikäinen Teivo, 1 Ruohonen Matti (Veritas Henkiva- kuutus), 1 Viren Matti (Turun yliopisto), 1 Sampo Pankki, 1	<u>Aktiivinen kansalainen</u> Moisio Elina, 1 Männistö Lasse (SYL), 1 Pajamäki Osku, 2 Ruotsalainen Seppo, 1 <u>Toimittaja</u> Ahosniemi Arno, 1 Akkanen Juha, 1 Castrén Laura, 2 Isotalus Päivi, 1 Kivenmaa Auli, 1 Klemm Kari, 1 Korhonen Antti, 1 Lähteenmaa Kaija, 1 Määttä Jutta, 1 Perälä Berit, 1 Ruonala Juha, 1 Suorsa Birgitta, 2 Uimonen Risto, 1 KU, 1 STT, 1 Nimetön, 3
<u>Virkamies</u> Haikarainen Tuulikki (STM), 1 Hakola Tuulia (VM), 1		